

MUSEO OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

**Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden
museopedagoginen tarjonta**

**Jyväskylän yliopisto
Taidekasvatuksen laitos
Pro Gradu -työ
Elokuu 1999
Sari Malkki**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimustehtävän määrittely.....	1
1.2 Käsitteiden määrittelyä.....	3
1.2.1 Museopedagogiikka.....	3
1.2.2 Museopedagogi.....	6
1.2.3 Taide-, kulttuuri- ja ympäristökasvatus -käsitteet.....	8
1.2.3.1 Taide- ja kulttuurikasvatus.....	8
1.2.3.2 Ympäristökasvatus.....	10
2 MUSEOPEDAGOGINEN TUTKIMUS SUOMESSA.....	13
3 MUSEOIDEN YHTEISKUNNALLINEN KEHITYS.....	15
4 MUSEON MERKITYS MUSEOPEDAGOGIIKAN KANNALTA.....	19
4.1 Kulttuurihistoriallisten- ja erikoismuseoiden kasvatus- ja opetustavoitteita...	19
4.2 Museo elämysten ja kokemusten tuottajana.....	22
5 MUSEOPEDAGOGIIKAN TEORIAA.....	25
5.1 Opetus ja oppiminen.....	25
5.2 Konstruktivismi.....	26
5.3 Tekemällä oppiminen -teoria.....	28
5.4 Elinikäinen oppiminen.....	30
6 KULTTUURIHISTORIALLISTEN JA ERIKOISMUSEOIDEN OPETUS- MENETELMÄT.....	36
6.1 Museoesine ja näyttelyt.....	36
6.2 Opastus.....	39
6.3 Draamamenetelmät.....	40
6.4 Multimedia- ja internetopetus.....	42
6.5 Muut toiminnalliset tavat.....	42

7	TUTKIMUSONGELMAT JA -MENETELMÄT.....	46
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	47
	8.1 Perusjoukko ja otos.....	47
	8.2 Tutkimusaineisto ja sen keruu.....	48
9	TUTKIMUSAINIESTON KÄSITTELY.....	50
10	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	52
11	TUTKIMUSTULOKSET.....	53
	11.1 Tutkimuksessa olevien museoiden taustatietoja.....	53
	11.2 Museon kohderyhmät.....	54
	11.3 Taide-, ympäristö- ja kulttuurikasvatusohjelma pedagogisen toiminnan perustana.....	55
	11.4 Museopedagogiikassa käytetyt opetusmenetelmät.....	59
	11.4.1 Muut käytetyt opetusmenetelmät.....	63
	11.4.2 Museopedagogiset yhteistyöprojektit.....	64
	11.5 Museopedagogiikan toimintatavoitteet ja -periaatteet.....	65
	11.5.1 Esimerkkejä museopedagogisen toiminnan periaatteista.....	67
	11.6 Opetustyön kehittämisehdotukset.....	68
	11.7 Museolehtorin koulutus.....	69
12	YHTEENVETO JA POHDINTAA.....	71
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	75
	LIITTEET.....	84

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimustehtävän määrittely

Museoiden kiinnostus pedagogisten valmiuksien ylläpitämiseen ja kehittämiseen on viime vuosina merkittävästi lisääntynyt. Museopedagogiikasta on tullut yhä tärkeämpi osa-alue museoiden kasvatus- ja opetustyössä. Museoiden työssä näkyy ns. ihmiskeskeinen lähestymistapa. Ajatus oppimisesta "ei koulua vaan elämää varten" on saanut entistä konkreettisemmän merkityksen museosektorilla. Opetus- ja oppimismetodien kehittyminen on vaikuttanut myös museoiden näyttelykieleen ja sitä kautta museoiden opetukselliseen toimintaan. Museoesineet ja -näyttelyt muodostavat museopedagogiikan perustan. Heinin (1998) mukaan museot tarjoavat ainutlaatuisen oppimisympäristön, jossa museoesineiden kautta hankitun opetuksen ja toiminnan tavoitteena on elämysten tuottaminen kaikenikäisille museokävijöille. Museoympäristöstä on tullut yhä tärkeämpi oppimisympäristö ja tutkimuskohde.¹ Linko (1998) luonnehtii nyky-yhteiskuntaa ns. elämisyhteiskunnaksi. Nyky-yhteiskunnassa on valtava kysyntä kaikenlaisista vapaa-ajan elämyksistä, ihmiset ovat vaihtelunhaluisempia niin kulttuurinkulutuksessaan kuin muussakin kulutuksessa ja ihmissuhteissa.²

Museot ovat erityisesti päiväkotij- ja koululaisryhmien suosima vierailukohde. Lapset saavat usein ensikosketuksen kulttuurihistoriaan ja taideinstituutioihin juuri museoiden kautta. Henkilökohtaisen museokäsityksen syntymisen ja muovautumisen edistäminen ovat osa museoiden, koulujen ja yhteiskunnan yhteistä kasvatusvastuuta. Museoilla on monta roolia, niin monta kuin kävijä haluaa!

Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden kasvatuksellisten tavoitteiden määrittely pitää sisällään kasvatus- ja opetustavoitteet. Kulttuurihistoriallisten museoiden ta-

---

¹ Hein (1998) on tutkinut museota opetus- ja oppimisympäristönä konstruktivistisesta näkökulmasta. Museoammattilaiset tunnustivat museot ainutlaatuisina oppimisympäristöinä ensimmäisen kerran 1970-luvulla, Falk & Dierking 1992, 99.

² Linko 1998, 11-12 ja 14. Ks. van Mensch (1990) ja Bradburne (1998).

voitteena on *herättää harrastusta yhteiskuntaa ja kulttuuriperintöä kohtaan, kasvattaa tiedonhalua, antaa elämyksiä ja kehittää näkemisen taitoa, kasvattaa havainto- ja oivalluskykyä ja tarjota kulttuurilaitoksena sisältöä vapaa-ajalle.*³ Erikoismuseoiden kasvatuksellisenä tavoitteena on *antaa kokonaiskuva erikoisalansa historiasta ja kehityksestä - sitomaan ne yleiseen historialliseen taustaan ja yhteiskunnalliseen kehitykseen.*⁴

Kiinnostukseni museopedagogisen toiminnan tutkimiseen syntyi omakohtaisen museotyöskentelyn kautta. Myös museopedagogisten tutkimusten vähäisyys kannusti minua alan tutkimuksen tekoon. Taidemuseoiden keskeisenä tehtävänä on taiteeseen kasvattaminen. Muista museotyypeistä taidemuseot eroavat juuri tämän taidekasvatuksen ja taideteoksen luonteen vuoksi. Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden keskeisenä tehtävänä on kulttuuriperinnön herättäminen.⁵ Olen rajannut tutkimuskohteeni koskemaan pelkästään kulttuurihistoriallisia ja erikoismuseoita. Kulttuurihistorialliset museot ovat museoiden kokonaismäärän mukaan Suomen suurin museoryhmä, 139 kappaletta (49%). Erikoismuseoita on 70 (25%),⁶ joista valtakunnallisia erikoismuseoita on kolmetoista⁷ kappaletta.

Tutkimukseni keskeisenä tehtävänä on saada selville millainen asema museopedagogisella toiminnalla on kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden toiminnassa tällä hetkellä. Laki (424/1992) taiteen perusopetuksesta tähtää tavoitteelliseen ja vuosittain etenevään eri taiteenalojen opetukseen, jota järjestetään ensisijaisesti lapsille ja nuorille.⁸ Museoilla sen sijaan ei ole lakisääteistä velvollisuutta taiteen perusopetuksesta, mutta lakisääteiset museoalan⁹ velvoitteet ovat

---

³ Leimu & Kuhmonen 1986, 24.

⁴ Ibid., 36.

⁵ Ibid. 24, 30 ja 36-37.

⁶ Kaukonen, Mattson & Tapio 1999, 1.

⁷ Museovirasto 1999a, 1. Saamelaimuseo (Siida), Inarista on kolmastoista valtakunnallinen erikoismuseo.

⁸ Porna & Väyrynen 1993, 75-76.

⁹ Museolaki (3.8.1992/729) -lain muutos (20.12.1996/1166) Museoliitto 1999, 2.

olemassa. Yleisesti museoiden pedagoginen toiminta on järjestetty museon omien resurssien mukaan. Pedagogisesta toiminnasta vastaa museolehtori tai muu museopedagogisesta toiminnasta vastaava museoalan ammattilainen. Tutkimukseni tiedonhankintamenetelmänä käytin kyselylomaketta. Kyselylomake lähetettiin kolmellekymmenelle kulttuurihistorialliselle ja erikoismuseolle. Kyselylomake lähetettiin kaikille kulttuurihistoriallisille ja erikoismuseoille, joissa toimii museolehtori (14 museota). Sen lisäksi valitsin otokseen kuusitoista muuta kulttuurihistoriallista ja erikoismuseota (liite 1). Otos kattaa alueellisesti koko Suomen.

Kappaleessa 1.2 määrittelen tutkimukseni keskeiset käsitteet: museopedagogiikka, museopedagogi (museolehtori), taidekasvatus, ympäristökasvatus ja kulttuurikasvatus -käsitteet museon näkökulmasta.

1.2 Tutkimuksen käsitteet

1.2.1 Museopedagogiikka

Museon kannalta opetus- ja kasvatustyö on jaettu passiiviseen ja aktiiviseen museo-opetukseen. Passiivinen museo-opetus on museoon, sen esineisiin, näyttelyihin, arkistoihin tai muihin vastaaviin tietolähteisiin ulkoapäin suuntautuvaa opetuksellista tarvetta. Passiivisessa museo-opetuksessa opetustoiminta on jäänyt yksinomaan ulkoapäin tulevan aktiviteetin varaan (opettajat). Aktiivisessa museo-opetuksessa museolla on näyttelyä tai muuta toimintaa järjestettäessä tietoinen opetuksellinen ja kasvatuksellinen päämäärä. Heinonen & Lahti (1996) määrittelevät museo-opetuksen museon valitsemien opetus- ja kasvatustavoitteiden toteuttamiseen tähtääväksi toiminnaksi. Se ei ole irrallinen näyttelyihin ja muuhun toimintaan jälkeenpäin liitetty toimintatapa, vaan se on koko museon henkilökuntaan ja museoyleisöön suuntautuvaa tavoitteellista opetus- ja kasvatus-

toimintaa.¹⁰ Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museo-opetus käsittelee alan museoihin kuuluvaa museo-opetusta. Museo-opetuksen avulla pyritään tarjoamaan tietoa, taitoja ja kokemuksia kulttuuriperinnöstä ja ohjaamaan kulttuuriympäristön ja perinteen arvostamiseen. Alan museoiden opetus on moniulotteista toiminta- ja havainto-opetusta, jotka perustuvat näkemiseen, kokemiseen, elämykseen ja oivallukseen.¹¹

Yhdysvalloissa ja Englannissa käytetään pääasiassa museo-opetus -käsitettä (museum education). Suomessa käytetään sekä museo-opetus, että museo-pedagogiikka käsitettä. Pedagogiikka on vanha, historian kuluessa muuntunut käsite. Pedagogiikka -käsite esiintyy laaja-alaisessa merkityksessä ja tarkoittaa kasvatustieteellistä opetusta ja tutkimusta, jonka kohdealueena on jokin tietty keskeinen kasvatus- ja opetusala esim. steinerpedagogiikka tai draamapedagogiikka^{12, 13}. Museopedagogiikka käsitetään laajemmaksi kokonaisuudeksi kuin museo-opetus. Museopedagogiikka on säännöllistä ja jatkuvaa toimintaa, ensisijaisesti yhteistyötä museokävijän ja museolehtorin välillä.

Käsitteiden määrittelemisessä ei ole yhtä oikeata vastausta, vaan niitä on useita. Heinonen & Lahti (1996) toteavat, että museokäsitteen laaja-alaisuus johtuu siitä, että museon tehtäviä ei ole mahdollista määritellä ja rajata yksiselitteisesti. Eri aikoina on painotettu toiminnan eri puolia, eri tavalla. Asiaa on vielä hämärtänyt vieraskielinen käsitteistö, joka ei vastaa suomenkielistä käsitteistöä. Varmaa on, että jokainen museo on tavalla tai toisella sidoksissa opetukseen ja kasvatukseen, sillä mikään museo ei nykyaikana selviä ilman kasvatuksellista näkemystä.¹⁴

Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden opetus- ja kasvatustoimintojen tavoittei-

¹⁰ Heinonen & Lahti 1996, 192.

¹¹ Elo, Linnanmäki & Melanko 1998, 12.

¹² Draamapedagogiikalla tarkoitetaan draaman käyttöä kasvatuksellisiin ja opetuksellisiin tarkoituksiin ja näyttämötaiteen opetukseen sisältyvää pedagogista toimintaa. Draamassa on kysymys, niin taidemuodosta kuin opetusmenetelmästä, Laakso 1994, 21.

¹³ Hirsjärvi 1983, 143

¹⁴ Heinonen & Lahti 1996, 190.

ta ja sisältöjä suunniteltaessa on erityistä huomiota kiinnitetty museoyleisöön ja kohderyhmien ikärakenteeseen. Museot ovat avoinna kaikille kävijöille, mutta museopedagogiikan kannalta painottuu lasten ja nuorten kanssa aktiivinen ja omaan tekemiseen perustuva lähestymistapa.¹⁵ Tieto ja tiedostaminen tällä ikäkaudella hankitaan pääasiassa aistikokemusten kautta (näkemällä, kuulemalla, koskettamalla, maistamalla ja haistamalla). Monien erilaisten ja eriasteisten aistiärsykkeiden kautta syntyvät kokemukset johdattavat abstraktiin ajatteluun.¹⁶ Museopedagogiikan onkin keskityttävä opettamiseen keksimisen, löytämisen ja kyselemisen kautta, mitkä ensisijaisesti sopivat lapsiryhmille. Nuorten (14-18-vuotiaat) kohdalla museot ovat yleensä epäonnistuneet tavoitteissaan, mutta heidän tarpeisiin onkin viime vuosina kiinnitetty enemmän huomiota.¹⁷

Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä museopedagogiikka, koska tutkimukseni kohderyhmänä ovat alan museoiden museolehtorit tai muulla nimikkeellä museon jatkuvasta pedagogisesta toiminnasta vastaavat museoalan ammattilaiset, joille pedagoginen toiminta on säännöllistä ja tavoitteellista opetusta.

¹⁵ Pitman-Gelles (1981) on teoksessaan *"Museums, Magic and Children"* pohtinut lasten ja nuorten asemaa museoissa.

¹⁶ Heinonen & Lahti 1996, 202. Silvolan (1995) pro gradu -tutkielma osoittaa, että oppimiseen ja omaksumiseen pääsemme parhaiten aistien avulla. Me opimme: näkemällä 83%, kuulemalla 11%, koskettamalla 3,5%, maistamalla 1% ja haistamalla 1,5%. Me omaksumme: 30% näkemästämmme, 50% kuulemalla ja näkemällä, 70%kertomalla ja 90% tekemällä, 3. Ks. Vanha kiinalainen sanonta s. 28. Sternberg (1989) ja Hooper-Greenhill (1991a, 98-113) pohtivat museoiden opetusta ja käyttökelpoisia oppimismetodeja.

¹⁷ Heinonen & Lahti 1996, 202-203. Brooklynin museossa vuonna 1979 tehty tutkimus *"Teenagers attitudes about art museums"*. Nuorten museokokemuksia tarkasteltiin Jean Piagetin ja Erik Erikssonin kehitysteorioiden avulla. Tutkimus osoitti, että nuorten tunnemaailma on hyvin herkkä ja haavoittuva tällä ikäkaudella. Nuoret ovat epävarmoja itsestään ja kapinoivat kaikkia ja kaikkea vastaan. Tutkimustulosten mukaan 2/3 nuorista kävisi museossa, jos sinne voisi mennä yhdessä kavereiden kanssa, Jensen 1994, 270-271 ja 274.

1.2.2 Museopedagogi (museolehtori)

Museopedagogi on museon opetus- ja kasvatustoimintojen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaava henkilö. Hän on suhdetoimihenkilö, joka toimii tulkkina ja opetuksella tarkoitettiin, että museon resurssit olivat mitättömät ja usein museopedagogeina toimivat opettaja eikä museoiden oma henkilökunta. Tänä päivänä lähtökohtana ovat yleisön valmiudet ja odotukset, ns. yleisökeskeinen lähestymistapa. Pedagogin tehtävänä on löytää oikeat menetelmät ja välineet, joiden avulla yleisö aktivoituu omaehtoiseen etsimiseen, kokemiseen ja oppimiseen.¹⁸ Palviaisen seminaarityö (1996) osoitti, että museolehtorin työn ytimenä ovat opetuksen suunnittelu, järjestäminen, toteuttaminen sekä oppimateriaalin tuottaminen. Tiedotus, markkinointi, museokauppa¹⁹ ja erilaisten yleisö-aktiiviteettien järjestäminen kuuluvat nykyisin museolehtorin toimenkuvaan.²⁰

Suomessa on vakiintunut käyttöön nimitys museolehtori, joka vastaa opetus- ja kasvatustoimintojen suunnittelusta ja toteutuksesta. Englannissa ja Yhdysvalloissa käytetään käsitteitä *"museum educators ja museipedagog"*. Museolehtoreiden toimenkuvat vaihtelevat museoittain, toiset keskittyvät opetukseen ja koululaisryhmien hoitoon ja toiset hoitavat laaja-alaisesti yleisöpalvelun tehtäviä. Taloudellisten resurssien vuoksi Suomessa vain suurimmilla museoilla on ollut varaa palkata museolehtori, joka huolehtii kokonaisuudessaan museopedagogisesta toiminnasta. Museolehtoreiden lisäksi opetustoimintaa hoitavat muilla museon ammattinimikkeillä toimivat henkilöt, kuten amanuenssit ja maakuntamuseotutkijat.²¹ Maakuntamuseot ja erikoismuseot ovat hyvin eri tyyppisiä ja eri kokoisia museoita, mikä vaikuttaa olennaisesti museopedagogisen toiminnan laatuun ja aktiivisuuteen.²²

---

¹⁸ Heinonen & Lahti 1996, 199.

¹⁹ Ks. Heinonen & Palmgren 1994.

²⁰ Palviainen 1996, 21.

²¹ Leimu & Kuhmonen 1986, 11.

²² Palviainen 1996, 17-18.

Palviaisen (1996) tutkimus osoitti, että koulutustaso on korkea. Aktiivisesta asenteesta koulutusta kohtaan kertoi mm. jatko- ja täydennyskoulutuksen halukkuus.²³ Bohman (1996) on tarkastellut kriittisesti museoammattilaisten koulutusta, teoriaa ja käytäntöä? Hän on tullut siihen tulokseen, että pienissä museoissa tarvitaan yleisammattilaisia ja suurissa erikoistuneissa museoissa spesialisteja.²⁴ Museologisen koulutuksen merkitys museosektorilla on korostunut 1990-luvulla, kun vuoden 1992 museolaki poisti museotyöntekijöiden pätevyysvaatimukset. Näin ollen museologiasta tuli periaatteessa ainoa kaikille museotyöntekijöille yhteinen oppiaine.²⁵

Suomen museoliiton pääsihteeri Anja-Tuulikki Huovinen (1998) on Helsingin yliopiston Humanistiselle tiedekunnalle antamassaan muistiossaan *"museologian perusteista"* todennut museoalan koulutuksesta seuraavasti.

Nykyvaatimusten mukaisen museoalan koulutuksen tulisi kulttuuriperinnön tutkimuksen ja säilyttämisen lisäksi antaa valmiudet käsitellä museota medianana, joka kokoelmiensa pohjalta luo ja välittää tietoa, ja jonka suuntaan museoalaa yhtenä tietoyhteiskunnan merkittävimpanä sisällöntuottajana kehitetään.

Koulutuksen tulisi rakentaa museoammattiin tuleville käsitys siitä mikä museo on, antaa yhteinen historiallinen perusta ja ymmärrys siitä miten museo on syntynyt ja kehittynyt ja mitkä ovat työn nykyiset ja tulevat tavoitteet sekä kansainväliset suuntaukset.²⁶

---

²³ Palviainen 1996,17.

²⁴ Bohman 1996, 18-19.

²⁵ Vilkuna 1998, 177 ja 202. Museolaki (3.8.1992/729), Lepistö 1994, 63.

²⁶ Huovinen 1998, 5.

1.2.3 Taide-, kulttuuri- ja ympäristökasvatus -käsitteet

Idea taiteen soveltamisesta opetuksen ja kasvatuksen välineeksi on vanha. Kaikkien korkeakulttuurien keskuudessa on aina esiintynyt jonkinlaista taidekasvatusta. Länsimaisessa kulttuurissa taiteellisten perustaitojen hallinta ja taiteen ymmärtäminen ovat aina antiikin ajoista lähtien olleet yksi sivistyneen ihmisen tunnusmerkeistä. Vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että taiteella on tärkeä tehtävä yksilön hyvinvoinnin vaalijana. Taide-elämykset ovat osa yksilön sivistyspääomaa ja osa elämisen laatua.²⁷

Joillakin alan museoilla on oma taide-, ympäristö- tai kulttuurikasvatusohjelma, jotka toimivat opetuksen ja oppimisen lähtökohtana. Tässä tutkimuksessa taide-, kulttuuri- ja ympäristökasvatus nähdään teoriana ja metodina, joiden avulla museokävijä saa mahdollisuuden kokea museokäynnin yhteydessä elämyksiä ja ymmärtää niitä älyllisesti, emotionaalisesti ja intuitiivisesti.²⁸

1.2.3.1 Taide- ja kulttuurikasvatus

Yhteiskunnallinen muutosprosessi on vaikuttanut lasten ja nuorten taidekasvatukseen. Ronald W. Neperudin (1997) mukaan *"postmodernissa maailmassa taide ei enää ole erillään maailmasta, vaan se on elävä ja muuntuva osa inhimillistä olemassaoloa"*.²⁹ Se on merkinnyt myös taidekasvatuksen vahvistumista kouluissa ja koulun ulkopuolella. Taidekasvatusta pidetään yhtenä mahdollisuutena opetuskokonaisuuksien rakentamisessa. Opetuskokonaisuudessa älyllinen, eettinen ja esteettinen näkökulma ovat samanaikaisesti esillä. Pirjo Väyrynen (1993) näkee taidekasvatuksen alueena, joka tukee ja monipuolistaa ihmisen kehitystä, kokemusmaailmaa ja elämää.³⁰

²⁷ Opetushallitus 1994. Linko (1998) puhuu ns. elämisyhteiskunnasta, 14.

²⁸ Puurula 1996, 131-135.

²⁹ Neperud 1995,7.

³⁰ Väyrynen 1993, 44.

Taidekasvatus voidaan käsitteenä ymmärtää monella tavalla. Hirsjärven (1983) kasvatustieteellisen sanakirjamääritelmän mukaan

taidekasvatus on ensinnäkin taiteellisen kulttuurin välittämistä oppilaille ja heidän ohjaamistaan eri taiteenalojen omakohtaiseen tuntemukseen ja toiseksi tieteenhaara, jonka pyrkimyksenä on integroida eri taiteiden tutkimusta.³¹

Arkikielessä taidekasvatus on suppeasti liitetty kuvaamataidon opetukseen ja visuaaliseen kasvatukseen. Toisaalta taidekasvatuksella voidaan tarkoittaa kaikkien taideaineiden opetusta, jonka alle mahtuvat niin musiikki-, teatteri- kuin käsityökasvatus. Taidekasvatuksen katsotaan olevan varsinaisen taideopetuksen lisäksi myös yleisempää kulttuurikasvatusta, taiteen varassa tai yhteydessä tapahtuvaa asenteisiin liittyvää kehitystyötä. Laajemman viitekehyksen taidekasvatus saa, kun se liitetään elinikäiseen oppimiseen. Tällöin taidekasvatus on osa yleissivistystä, joka ammentaa aineksia kulttuurisesta ympäristöstä ja historiallisista perinteistä, kuten museoista. Helsingin yliopiston opettajakoulutuslaitoksen apulaisprofessori Arja Puurulan (1996) taidekasvatus määritelmässä painottuu sen kokonaisvaltainen luonne, jota hän pitää myös kulttuurikasvatuksen eräänä muotona. Tällöin taidekasvatus määritellään

elämyksiin, tunteisiin, toimintaan ja kokemuksiin perustuvaa, varhaislapsuudessa alkavaa, koko eliniän jatkuvaa ihmisen kasvatusta ja kohti humaania, ihmiskunnan tulevaisuudesta aktiivisesti vastuuta ottavaa ihmistä.³²

Museon taidekasvatuksella on useita tavoitteita. Pää tavoitteena tulisi olla taidekasvatuksen kehittäminen ja opettaminen arvostamaan esteettisesti ja arvioimaan kriittisesti visuaalisia viestejä eri medioissa ja ennen kaikkea ympäristön esineissä -rakennetussa ympäristössä ja luonnossa. Opettaa näkemään katsomisen sijasta, ja osoittaa esineiden liittymisen tähän aikaan ja yhteiskuntaan sekä siihen aikaan ja yhteiskuntaan, joka on tuottanut ne. Tämän kokemuksen kautta katsoja voi rakentaa ja jäsentää maailmankuvaansa, elämäänsä. Taiteen kasvattava merkitys kohdistuu

---

³¹ Hirsjärvi 1983, 77.

³² Puurula 1996, 131-135.

ensisijaisesti aisteihin, mielikuvitukseen, ajatteluun ja tahtoon. Taide laajentaa tietoisuutta itsestä ja maailmasta, aineellisesta ja henkisestä todellisuudesta.³³

Taidekasvatus jaetaan kuuteen tavoitteeseen: älylliseen kehitykseen, esteettiseen kasvatukseen, tunnekasvatukseen, arvojen tutkimiseen, yksilölliseen ja sosiaaliseen kasvatukseen, käytännöllisiin ja havaintokykyyn liittyvien taitojen kehittämiseen. Oppiaksemme näitä asioita tarvitsemme avuksi henkilön, joka on perehtynyt taiteen opettamiseen ja jolla on omakohtaisia kokemuksia taiteesta ja sen tekemisestä. Tässä viitekehyksessä opettajan tehtävänä on toimia oppilaan tukijana, kannustajana, opastajana, arvioijana ja rohkaisijana.³⁴ Museossa pedagoginen toiminta on pyritty järjestämään siten, että jokaiselle ikäryhmälle olisi katselemisen, kokemisen ja tekemisen avulla tapahtuvaa toimintaa.

1.2.3.2 Ympäristökasvatus

Kansallisen ympäristökasvatusstrategian työryhmä (1992) määritteli ympäristökasvatuksen, *"ympäristökasvatus on kasvatukselliseen ajatteluun perustuvaa ympäristöasenteiden, tietojen, taitojen ja valmiuksien välittämistä niin, että oppijan ympäristötietoisuus vahvistuu"*.³⁵ Ympäristökasvatus liitetään kiinteästi taidekasvatukseen. Ympäristökasvatuksessa painottuvat tunne- ja asennetavoitteet, syy- ja seuraussuhteiden pohtiminen, sekä vastuu ympäristöä koskevissa asioissa, etenkin luonnon ilmiöihin perehtymisessä. Taidekokemukset helpottavat eettisten

³³ Mäkinen 1991, 11-13.

³⁴ Anon 1990, 6-7. Englantilainen taidefilosofi ja taidekasvatus kysymysten auktoriteetti Herbert Read (1943) on tutkinut taiteellista ja esteettistä kasvatusta. Hän näkee taiteen kasvatuksen perustana. Esteettisen kasvatuksen Read jakaa itseilmaisuuksiin, havainnointiin ja arvostamiseen. Tällä vuosikymmenellä taidekasvatuksen tavoitteita on kehitelty uusien vaatimusten näkökulmasta Getty instituutio, The Getty Education Institute for the Arts (1996). ([http:// www. artsednet.getty.edu/](http://www.artsednet.getty.edu/))

³⁵ Kansallinen ympäristökasvatusstrategia 1992,16. Rion ympäristökonferenssi 1992. Merkittävä ja maailmanlaajuinen ympäristökasvatusprojekti Globe-hanke, jossa on mukana useita suomalaisia kouluja.

kysymysten tiedostamista, sillä taide on osa ihmisen rakentamaa ympäristöä.³⁶

Suomessa ympäristökasvatuksen kehittäminen alkoi tämän nimisenä vasta 1980-luvulla. Vuodesta 1983 lähtien koulut on velvoitettu antamaan ympäristökasvatuksen opetusta, kun se tuli lakisääteiseksi peruskoululaissa (1983).³⁷ Uusi POPS 1994 otti opetussuunnitelmassaan ympäristökasvatuksen huomioon ja siitä muodostui koulutuspolitiikan peruspilareita.³⁸ Museolaki (729/1992) - lain muutos (1166/1996) edellyttävät että *"museoiden tulee harjoittaa ja edistää alan tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä tallentamalla, tutkimalla, säilyttämällä ja asettamalla näytteille esineitä ja muuta aineistoa ihmisestä ja hänen ympäristöstään"*.³⁹ Ympäristökasvatus on siis ensisijaisesti sitoutumista ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskunnan tuotoksiin. Aineellinen kulttuuriperintö, esineet, taideteokset, rakennukset ja kulttuuriympäristö antavat meille mahdollisuuden oppia tuntemaan omaa ja muiden yhteisöjen kulttuureja havainnollisella tavalla.⁴⁰

Porvoon museon amanuenssi Merja Herranen (1995) kommentoi ympäristökasvatuksen tilaa seuraavasti,

museoihmisille on itsestään selvää, että ympäristömme koostuu sekä aineellisesta että henkisestä materiaalista, jossa on mukana myös historian ja kulttuurin painolasti. Ei mikään minkä näemme omin silmin tänä päivänä ole pelkästään tässä ja nyt, vaan pitkän ja monivaiheisen tapahtumaketjun tulos, puhummepa sitten rakennetusta tai henkisestä ympäristöstä.⁴¹

1990-luvulla ei ole ollut keskitettyä koulu- ja museotoimen yhteistyötä, mutta joitakin yksittäisiä projekteja ja opetusmuotoja on käytetty ympäristökasvatuksen opetuksessa. Projekteista mm. Rovaniemellä 1995-1996 toteutettu *kulttuurikasva-*

³⁶ Tiirola-Santala & Hassi & Heinonen 1991, 9.

³⁷ Kansallinen ympäristökasvatusstrategia 1992, 16.

³⁸ Opetushallitus 1994.

³⁹ Museoliitto 1999, 2.

⁴⁰ Elo, Linnanmäki, Melanko, Mähkä & von Nandelstadh 1998, 7.

⁴¹ Herranen 1995, 6.

tusprojekti oppimismuodoista *tutkimustyöpajat*. Näiden lisäksi muutamalla museolla on ollut yhteyksiä kuvataidekouluihin, käsityökouluihin ja avoimen yliopiston arvosanaopetusta.⁴²

Ympäristö-, taide- ja kulttuurikasvatus -käsitteiden käyttö museoiden pedagogisen toiminnan lähtökohtana on vielä vähäistä. Laki taiteen perusopetuksesta (424/1992) tähtää taidekasvatuksen jatkuvuuden turvaamiseen, laatuun ja palvelujen tuomiseen mahdollisimman monen ulottuville. Lailla halutaan tukea etenkin lasten ja nuorten persoonallisuuden kehitystä, sekä antaa taiteenalakohtaisia tietoja ja taitoja.⁴³ Museoilla ei ole lakisääteistä velvollisuutta taiteen perusopetuksesta, mutta lakisääteiset museoalan velvoitteet ovat kuitenkin olemassa.⁴⁴ Jokaisella museolla on periaatteessa samat toimintamuodot: museot tallentavat, säilyttävät, tutkivat ja pitävät näytteillä aineellista todistusaineistoa luonnon ja ihmisen kehityksestä. Näiden toimintamuotojen laajuus ja monipuolisuus määräytyy museoiden omien resurssien ja painopistealueiden pohjalta. Ne vaikuttavat myös museoiden pedagogisen toiminnan laatuun ja monipuolisuuteen.⁴⁵

⁴² Elo, Linnanmäki & Melanko 1998, 13 ja 16. Kulttuuriympäristö kunniaan kampanja toteutettiin vuonna 1998 yhteistyössä Ympäristöministeriön, Opetusministeriön, Suomen kotiseutuliiton ja Suomen kuntaliiton kanssa, 17. Tutkimustyöpajojen aiheina ovat olleet rakennustutkimus ja tekstiilikonservointi, 16.

⁴³ Porna & Väyrynen 1993, 75-76 ja 124. Laki (424/1992) ja asetus (463/1992) taiteen perus-opetuksesta tulivat voimaan 1.6.1992, yleislaki säädetään varsinaisen koulujärjestelmän ulkopuolisesta taideopetuksesta. Taideopetus on tavoitteellista ja vuosittain etenevää eri taiteenalojen opetusta, jota järjestetään ensisijaisesti lapsille ja nuorille. Taiteen perusopetus sisältää yhdeksän eri taiteenala: arkkitehtuuri, elokuva- ja videotaide, kuvataide, käsityö, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi ja teatteri-ilmaisu. Taiteen perusopetusta antavat kuntien ja yksityisten yhteisöjen ylläpitämät taiteen erityisoppilaitokset ja kansalaisopistot sekä taideopetusta antavat järjestöt. Kunta päättää taiteen perusopetuksen järjestämisestä.

⁴⁴ Museolaki (3.8.1992/729) - lain muutos (20.12. 1996/1166). Lepistö 1994, 63; Museoliitto 1999, 2.

⁴⁵ Leimu & Kuhmonen 1986, 23.

2 MUSEOPEDAGOGINEN TUTKIMUS SUOMESSA

Museopedagogiikkaa käsitteleviä tutkimuksia ja julkaisuja on maassamme tehty vähän.⁴⁶ Yhtenä syynä tutkimusten vähäisyyteen on pidetty museologisen tutkimusperinteen puuttumista. Suomessa museologian yliopistollinen koulutus on ollut mahdollista 1980-luvulta lähtien.⁴⁷ Tulostavuuksien ja palveluhenkisyiden korostuminen 1990-luvulla on vaikuttanut myös museoiden tapaan palvella museokävijää. Museopedagogisessa opetuksessa ovat säilyneet perinteiset opetus tavat näyttelyyn tutustutaan joko oppitunnin osana (ympäristöoppi, kuvaamataito ja historia) tai muun kiinnostuksen kohteena.

Museopedagogisen toiminnan tutkiminen käytännössä on tarkoittanut lähinnä erilaisten museopedagogisten kokeilujen järjestämistä sekä koulun ja museon välisen yhteistyön tutkimista. Huttu & Kumpulainen (1996) tarkastelivat pro gradu työssään museon ja koulun välistä museo-opetusta behaviorismin ja konstruktivismin näkökulmasta. Tutkimuksessa oli mukana 44 kulttuurihistoriallista museota ja tarkastelun kohteena konstruktivistisen oppimismallin sijoittuminen kulttuurihistoriallisten museoiden museo-opetukseen. Tutkimuksen mukaan konstruktivistiseen oppimismalliin suhtaudutaan myönteisesti, mutta käytännössä sitä käytetään vain sekoitettuna behavioristiseen oppimismalliin.⁴⁸

⁴⁶ Museosektorilla tapahtuvaan kasvatukseen ja opetukseen ovat erityisesti Saksa (entinen DDR:ä) ja Neuvostoliitto kiinnittäneet huomiota, mutta tässä työssä olen keskittynyt lähinnä 1980-1990-luvun museopedagogiseen kirjallisuuteen. Museopedagogiikan alueella kirjallisuus on pääosin tutkijoiden ja asiantuntijoiden tekemiä artikkeleita ja artikkeleista koostuvia teoksia, kuten Hooper-Greenhill (ed.)(1994a ja b), (1995). Teoksista mainitakseni Patzwall (1976), Pitman-Gelles (1981), Falk & Dierking (1992), Berry & Mayer (eds.)(1989) ja Hooper-Greenhill (1991).

⁴⁷ Suomessa museologian arvosanaopetus alkoi syksyllä 1983 Jyväskylän yliopistossa, sitten Turussa, Oulussa ja Helsingissä. Vuonna 1989 Jyväskylän yliopistoon perustettiin museologian yliassistentin virka, mikä muutettiin vuonna 1998 professuuriksi, Vilkuna 1998, 202.

⁴⁸ Huttu & Kumpulainen 1996, 47, 57-59 ja 63.

Aineellista kulttuuriperintöä, kulttuuriympäristöä ja sen muuttumista sekä tapakulttuuria koskevia kartoitus-, dokumentointi- ja tutkimushankkeita on toteutettu ympäri Suomea mm. Rovaniemellä (1995-1996), Kainuussa ja Pohjanmaalla, Joensuuissa (1998-) ja Porvoossa (1998-).⁴⁹ Palviaisen (1996) seminaarityö ja Silanderin (1993) pro gradu -työssään ovat tarkastelleet kulttuurihistoriallisten museoiden museolehtoreiden koulutusta ja museo-opetusta. Palviaisen (1996) tutkimus "*Museolehtoreiden koulutus, työ ja kehittämistoiveet kulttuurihistoriallisissa museoissa*" perustui kulttuurihistoriallisten museoiden museolehtoreille lähetettyyn kyselylomaketutkimukseen, jossa selvitettiin museolehtoreiden koulutusta, työtä ja kehitystoiveita. Tutkimus osoitti, että museolehtorit ovat vahvasti sitoutuneet museoammattiin, heillä on korkea koulutustaso, aktiivinen asenne työelämään ja itsensä kehittämiseen. Ongelman museolehtoreiden työssä aiheutti rahan, ajan ja tilojen puute sekä useimmilla museolehtoreilla pedagogisen pätevyyden puuttuminen.⁵⁰ Silanderin (1993) pro gradu työ osoitti, että museolehtorin toiminnalla ja museon suuruudella on suuri vaikutus museo-opetuksessa. Opetuksen onnistuminen vaatii yhteistyötä eri tahojen kanssa, kuten koululaitoksen kanssa.⁵¹ Koulun ja museon väliseen yhteistyöhön kiinnitettiin huomiota ensi kerran jo 1940-luvun lopulla, mutta vasta 1980-luvulla Suomen museoliitto on alkanut kehittämään laaja-alaisempaa koulun ja museon välistä yhteistyötä.⁵²

⁴⁹ Elo et al. 1998, 13 ja 17; Elo, Linnanmäki, Melanko, Mähkä & von Nandelstadh 1998, 17-27. Suurin osa näistä projekteista on toteutettu kaupungin, koulun ja museon välisinä yhteistyöprojekteina.

⁵⁰ Palviainen 1996, 30.

⁵¹ Silander 1993,1. Elo, Linnanmäki, Melanko, Mähkä & Nandelstadh 1998, 4.

⁵² Vilkuna 1998, 200. Koulun ja museon välistä yhteistyötä pyrkii kehittämään mm. Suomen Tammi, Museoviraston ja Opetushallituksen kulttuuriperintöopetuksen kehittämisprojekti, joka käynnistettiin vuonna 1998 "*Suomen Tammi 1998-2000 museoiden ja koulujen yhteisprojekti*" nimellä. Projektin tavoitteena on lisätä suomalaisten tietoutta omasta kulttuuriperinnöstään, kehittää yhteistyömalleja, tehdä laaja museoverkosto ja museoiden tarjonta tutuksi, vahvistaa kulttuuriperinnön asemaa opetuksessa ja tutustuttaa ammattitaitoperinteeseen ja sitä kautta kulttuuriperinnön säilyttämiseen. Projektissa on organisoitu alueellisia yhteistyöryhmiä Pohjois-Suomen, Länsi-Suomen, Itä-Suomen, Keski- ja Etelä-Suomen alueet, joissa museot ja koulut työskentelevät yhteistyökumppaneina. Tärkeäksi UNESCO-koulujen hankkeeksi on nousemassa World Heritage Education -maailmanperintöopetus. Elo, Linnanmäki, Melanko, Mähkä & von Nandelstadh 1998, 15 ja 29.

(<http://www.unesco.org/general/eng/legal/cltheritage/haque/index.html>)

3 MUSEOIDEN YHTEISKUNNALLINEN KEHITYS

Nykyaikainen käsitys "*museo julkisena laitoksena*" ja museoiden kasvatukselliset periaatteet muotoutuivat 1800-luvun lopulla.⁵³ Museolaitoksen kehittymiseen vaikutti mm. kansallinen herääminen, joka synnytti vaatimuksen selvittää oman maan ja kansan menneisyyttä. Myös Suomen kielen kehittyminen ja vuonna 1900 pidetyt Pariisin maailmannäyttelyt edistivät kansakunnan manifestoitumista. Suomessa haaveiltiin museoita kehittävästä museokokouksesta ja museoalan ammatti-yhdistyksestä jo 1800-luvun lopulla, Ruotsin mallin mukaisesti (Svenska museiförening -yhdistys perustettiin 22.2.1906, nyk. Svenska museiföreningen).⁵⁴

1900-luvun alussa Suomessa ei ole ollut varsinaista museohallitusta, eikä aatteellista museolaisammattiyhdistystä. Tohtori Julius Ailion kehittämis- ja kansanvalistustyö museosektorilla loi perusteet ensimmäisille museopäiville, jotka pidettiin 8-9.1.1923. Saman vuoden syyskuussa perustettiin Suomen Museoiden Keskusliitto, nykyinen Suomen museoliitto.⁵⁵ Ailio näki jo 1923 Museoiden Keskusliittoa perustettaessa, että museoiden tehtävänä on tieteellisten kokoelmien kerääminen ja kansanvalistustyön.⁵⁶ Suomen museoliitto perustettiin ensisijaisesti kulttuurihistoriallisten museoiden liitoksi. Liiton päämääränä oli mm. "*olla kulttuurihistoriallisten museoiden ja museoseurain ynnä muiden niiden toimihenkilöiden ja harrastajain välisenä yhdyssiteenä...*".⁵⁷ Ennen sotia Suomen museoliitolla oli yhteyksiä Skandinaviaan, etenkin Ruotsiin.⁵⁸ 1950-luvulta lähtien

⁵³ Heinonen & Lahti 1996, 36.

⁵⁴ Vilkuna 1998, 13 ja 15.

⁵⁵ Ibid., 17, 25 ja 29. Julius Ailio (1872-1933) toimi mm. Suomen museoliiton keskuhallituksen jäsenenä ja puheenjohtajana kuolemaansa saakka, vuoteen 1933, 34-35.

⁵⁶ Ibid., 195.

⁵⁷ Ibid., 32 ja 35.

⁵⁸ Ibid., 153. Tukholman museot toimivat suunnan näyttäjinä mm. pedagogisessa toiminnassa. Ensimmäiset museolehtorit perustettiin jo 1930-luvulla, Ernst Klein toimi Nordiska museet" museolehtorina vuodesta 1929 lähtien. Lundberg & Ågren 1996, 6. Suomessa Marjatta Levanto aloitti Ateneumin ensimmäisenä museolehtorina vasta vuonna 1973, Levanto 1996, 95.

Suomen museoliitto on osallistunut kansainvälisen museoneuvoston (ICOM) toimintaan.⁵⁹ Ulkomailta on löytynyt monenlaisia käyttökelpoisia toimintamuotoja ja ajatuksia suomalaisen museon kehittämiseen. Museoliitto on merkittävistä vaikuttanut ja vaikuttaa edelleenkin suomalaisen museoyhteisön kehittämiseen. Museoliitto on mm. edistänyt neuvonta-, ohjaus- ja koulutustoimintaa, koulujen ja museoiden välistä yhteistyötä⁶⁰, julkaissut alan kävijätutkimuksia ja museotyöhön liittyviä muita opastavia kirjoituksia.⁶¹

1930-luvulla kattava museoiden verkosto on nähty tärkeänä kansanvalistuksen välineenä etenkin lasten ja nuorten paikallisidentiteetin kehittäjänä. 1940- ja 1950-luvuilla perustettiin lukuisia kotiseutuyhdistyksiä, joiden päätehtävänä oli oman kotiseutumuseon perustaminen. Kotiseutuyhdistykset edistivät mm. uusien museoiden syntymistä. Eduskunta myönsi vuonna 1946 varat vakituisen museoneuvojan toimeen, erityisesti museon ja koulun välistä yhteistyötä haluttiin näin kehittää.⁶²

---

⁵⁹ Vilkuna 1998, 153. Vuonna 1946 perustettiin YK:n alaisuuteen UNESCO (kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö) ja sen neuvoa antavaksi elimeksi perustettiin samana vuonna Pariisiin Kansainvälinen museoneuvosto, International Council of Museums (ICOM). Suomi on ollut mukana ICOM:in toiminnassa 1950-luvulla lähtien. ICOM:in keskeisenä tehtävänä on antaa kaikille museoammattissa toimiville mahdollisuus osallistua maailmanlaajuisen luonnon ja kulttuuriperinnön säilymistä koskevaan päätöksentekoon. ICOM pyrkii vahvistamaan museoiden asemaa ja tehtäviä kansallisten kulttuurien omaleimaisuuden säilyttäjinä. ICOM perustuu kv. komiteoihin, jotka kokoontuvat kerran vuodessa. ICOM:in toimintaan kuuluu myös ICOM News -nimisen jäsenlehden julkaiseminen neljännesvuosittain. Ibid., 85; Heinonen & Lahti 1996, 255-256.

⁶⁰ Vilkuna 1998, 133. Koulun ja museon välistä yhteistyötä museoliitto on pyrkinyt kehittämään 1940-luvulta lähtien. Vuosina 1968-69 toimi museoiden ja koulun yhteistyön kehittämistä tutkiva toimikunta. Toimikunnan mietintö lähetettiin kahden komitean käyttöön: valtion peruskoulukomitean ja valtion lukion opetussuunnitelmaa tutkivalle komitealle. Seuraavan kerran aiheeseen paneuduttiin työryhmän avulla vasta v. 1981. Vuonna 1980 liitto teki tästä yhteistyöstä tutkimuksen *"Museot kouluopetuksen täydentäjinä"* (1982) julkaisu toi asian yleiseen tietoisuuteen. Museoliiton työryhmän ja kouluhallituksen yhteistyönä tuotettiin teos *"Opintokäynti museoon -opas kouluille ja museoille"* (Leimu & Kuhmonen (toim.) 1986). Vilkuna 1998, 120, 125, 200.

⁶¹ Ibid., 181-182, 185 ja 200. Vuonna 1984 julkaistiin teos *"Valtakunnallinen museoiden kävijätutkimus"*. Kävijätutkimus uusittiin vuonna 1991 ja tutkimus julkaistiin Sareston (toim.) (1992) teoksessa *"Museot kävijäin silmin - Valtakunnallinen museoiden kävijätutkimus"*.

⁶² Ibid., 64; 87 ja 103.

1960-luku on monella tavalla tärkeä vuosikymmen suomalaisen museolaitoksen havahduttamisessa, museopedagogiikan kehittämässä intensiivisempään ja yleisöpalvelun suuntaan. Kaksitoista alan keskeistä kulttuuriorganisaatiota Kansanvalistusseurasta Työväen sivistysliittoon allekirjoitti vetoimuksen laajennetuista aukioloajoista, tiedon tehostamisesta ja vilkkaasta oheisohjelmistosta. Museot alkoivat järjestää erilaisia tapahtumia eri ikäisille kävijäryhmille. Suunnan näyttäjänä toimi ja toimii edelleenkin Ateneum, nykyinen Valtion taidemuseo.⁶³ Samanaikaisesti yhteiskunnallisella tasolla alkoi kansalaisten koulutustason kohottaminen. Se vaikutti mm. sivistystason nousuun, mikä osaltaan lisäsi odotuksia kulttuurilaitoksia kohtaan. Valtion viranomaiset alkoivat käyttää museoliittoa asiantuntijaelimenään. Museopäivä-suhteet ja ICOM:in museokonferenssi (1962) Haagassa antoivat uudenlaista sisältöä museoammattilaisten erityiskoulutukseen ja siihen liittyvään tieteenalaan museologiaan. Tarve täydennyskoulutukseen lisääntyi 1960-luvulla ja päätoimisia museoammattilaisia alettiin kouluttamaan mm. konservaattoreita.⁶⁴

Museoiden lukumäärän kasvu ja museoammattillistuminen edistivät ammattikunnan toimien eriytymistä ja loivat runsaasti museovirkoja ja -toimia. Museoala uudistettiin 1980- ja 1990-luvulla valtion toimin, toteuttamalla valtakunnallinen museoiden verkosto valtakunnallisine keskus- ja erikoismuseoine ja alueellisine taide- ja kulttuurihistoriallisine museoineen, vuoden 1963 muinaismuistolakia lukuun ottamatta.⁶⁵ Vuoden 1992 museolaki ei kuitenkaan sisältänyt museoiden yhteiskunnallisia tehtäviä, museolaki muutettiin vuonna 1996, joka sisälsi museoiden yhteiskunnalliset tehtävät.⁶⁶

⁶³ Levanto 1996, 90-91. Jo 1910-luvulla Arkkitehti Gustav Strengell toimiessa Ateneumin intendenttinä toi esille ajatuksen yleisöystävällisestä museosta (mm. pidennetyt aukioloajat, hyvä muuntautumiskykyinen opastustoiminta ja lapsiin kohdistuva toiminta). Ateneum, Valtion taidemuseo on nykyisin Suomen ainoa museo, jossa on oma museopedagoginen yksikkö. Johtavana museolehtorina toimii edelleenkin Marjatta Levanto, Levanto 1996, 94; Soimu 1998, 41.

⁶⁴ Viikuna 1998, 121-122, 141-144, 153 ja 165.

⁶⁵ Ibid., 156 ja 165. Museolaki (3.8.1992/729) ja Museoasetus (11.12.1992/1312), Lepistö 1994, 63-64.

⁶⁶ Ibid. 156. Museolaki (3.8.1992/729) - lain muutos (1166/96), Museoliitto 1999,2.

1980-1990 -luvun vaihteessa talouslama pysäytti museovirkojen ja -toimien kasvun. Mikä näkyy tämän päivän museoissa! Vilkunan (1998) mukaan runsaimmin uusia työtilaisuuksia museosektorilla ilmaantunee vasta vuoden 2000 jälkeen.⁶⁷

Suomen museoliitto toimii edelleen museoiden keskusjärjestönä, jonka jäsenet ovat ammatillisesti hoidetut kulttuurihistorialliset museot, erikoismuseot, luonnon-tieteelliset museota ja taidemuseot. Keskeisinä toimintamuotoina ovat: tiedotus- ja julkaisutoiminta, museoalan täydennyskoulutus, edunvalvonta ja erillisprojektit, joiden avulla pyritään kehittämään museoiden yleisöpalveluja ja toimintaa.⁶⁸

---

⁶⁷ Vilkuna 1998, 158.

⁶⁸ Ibid., 167, 171

4 MUSEON MERKITYS MUSEOPEDAGOGIIKAN KANNALTA

4.1 Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden kasvatus- ja opetustavoitteita

Viime vuosikymmeninä on kiinnitetty huomiota museoiden tehtäväalueiden joukossa yleisöpalvelujen eri muotoihin, erityisesti museopedagogiikan osa-alueeseen. Suomessa yhteistyö koulun ja museoiden välillä on lisääntynyt erityisesti 1980-1990-luvulla. Kehitystä ovat vauhdittaneet mm. kunnallisten opetus-suunnitelmien voimaantulo.⁶⁹ Vaikutteita on saatu runsaasti ulkomaisilta museoilta, jotka ovat museopedagogiikan alalla pidemmällä kuin me.⁷⁰

Ensimmäiset lakisäätteiset suositukset museoiden pedagogisesta toiminnasta esiteltiin jo vuonna 1969, kun kansainvälisen museoneuvoston alainen International Committee for Education and Cultural Action (ICOM-CECA) antoi suositukset museopedagogisten osastojen perustamisesta museoiden yhteyteen. Suosituksessa todettiin mm. *"että alkuperäiseen lähdemateriaaliin tutustumisen välttämättömyyttä on alettu yhä enemmän korostaa opetuksessa, samoin yksilöllisen oppimisen välttämättömyyttä"*. Joten passiiviset museaaliset menetelmät eivät enää riittäneet museopedagogiseen toimintaan.⁷¹ Kansainvälisen museoneuvoston, International Council of Museums (ICOM) vuoden 1974 määritelmä kattaa kaikki museotyytit.

⁶⁹ Leimu & Kuhmonen 1986, 11. Peruskouluasetus (718/1984) ja lukioasetus (719/1984) antoivat perusteet koulun ulkopuoliselle opetukselle. Asetusten mukaan koulun ulkopuolella annettavan opetuksen avulla kehitetään oppilaissa vastuuntuntoa, itsenäisyyttä ja yhteistyökykyä, 18.

⁷⁰ Yhdysvalloissa koulun ja museon välisellä yhteistyöllä on pitkät perinteet ja museon pedagoginen tehtävä nähdään tärkeänä. Saksassa (entisessä DDR:ssä), Englannissa ja Ruotsissa on käytetty yhtenä opetusmetodina erilaisia museon ja koulun kanssa toteutettavia projekteja. Leimu & Kuhmonen 1986, 100.

⁷¹ Leimu & Kuhmonen 1986, 95-96. Museopedagogiikasta vastaa ICOM/CECA komitea (International Council of Museums and Committee for Education and Cultural Action). ICOM/CECA tapaa vuosittain ja julkaisee lehteä "Education Annual". Museum International-lehti. Heinonen & Lahti 1996, 255.

Museomääritelmän mukaan:

museo on yhteiskunnan palveluksessa oleva instituutio, joka ei toimi kaupallisella periaatteella liikevoittoa tuottaakseen, joka on yleisölle avoinna ja joka tallettaa, säilyttää, tutkii ja pitää näytteillä tutkimusta ja opetusta varten samoin kuin mielihyvää tuottaakseen aineellista todistusaineistoa luonnon ja ihmisen kehityksestä.⁷²

Museopedagogiikan tavoitteenasettelusta käytännön museo-opetuksessa ei vielä tuolloin ollut mitään erillistä esitystä, vaan ainoastaan suosituksia. Laajoja uudistuksia toteutettiin museosektorilla 1970- ja 1980-luvulla. Vuoden 1973 museo-toimen aluehallintokomitean mietintö⁷³ antoi perusteet museoiden ulospäin suuntautuvan toiminnan kehittämistä ja aktiivisesta roolista opetus- ja näyttelytoiminnassa. Käytännössä se tarkoitti museovirkojen ja -toimien perustamista museoihin. Mietintö oli sysäys myös museolehtoreiden virkojen perustamiselle. Kuitenkin käytännössä museoiden resurssit ja taloudellinen tilanne johtivat siihen, että vain suurimmilla museoilla oli varaa palkata museolehtori. Museoissamme on tällä hetkellä vain kaksikymmentäneljä⁷⁴ museolehtoria. Museoissa, joissa ei ole museolehtoria museopedagogiikkaan liittyvät tehtävät on sisällytetty yhden amanuenssin toimenkuvaan. Aluetaidemuseoissa ja maakuntamuseoissa aluetaidemuseo- ja maakuntamuseotutkijalle.⁷⁵

1970-luvulla aloitettiin aluetaidemuseokokeilu (1973) ja kulttuurihistoriallisten museoiden aluetoiminnan kokeilu (1976). Kokeilut johtivat vuonna 1980 ensimmäisten maakunta- ja aluetaidemuseoiden viralliseen nimeämiseen. Ajan hengessä museovirasto valmisteli kulttuurihistoriallisten museoiden museopoliittisen

⁷² Leimu & Kuhmonen 1986,11. Määritelmä on esitetty internetissä ([http:// www.icom.org./statutes.html](http://www.icom.org./statutes.html)).

⁷³ Museo-toimen aluehallintokomitean mietintö 1973:13. Museoiden aluehallintokomitean mietinnössä ehdotettu kulttuurihistoriallisten maakuntamuseoiden ja valtakunnallisten erikoismuseoiden valtioapulain säätäminen ei johtanut heti lainsäädäntötoimiin. Vasta v. 1992 säädettiin Museolaki 729/1992 ja Museoasetus 1312/1992, Vilkuna 1998, 156.

⁷⁴ Soimu 1998.

⁷⁵ Leimu & Kuhmonen 1986, 11.

ohjelman vuonna 1981.⁷⁶ Museopoliittisen ohjelman (1981) mukaisesti museoiden opetukselliseksi tehtäväksi muodostui tiedon ja tietämyksen tarjonnan ylläpitäminen ja kiinnostuksen herättäminen museoyleisöä kohtaan, jossa museon kokoelmat ja näyttelyt toimivat opetuksen lähtökohtana ja tukena.⁷⁷ Taidemuseoissa ja luonnontieteellisissä museoissa toteutettiin museopoliittinen ohjelma pari vuotta myöhemmin, vuonna 1984.⁷⁸ Valtakunnallinen keskusmuseojärjestelmä toteutettiin 1990-luvulla. Museoviraston organisaatiouudistuksen toteuttava asetus nimcesi Suomen kansallismuseon kulttuurihistoriallisen museoalan valtakunnalliseksi keskusmuseoksi. Kuvataiteen ja luonnontieteellisen museoalan keskusmuseoiksi säädettiin vuonna 1990 Valtion taidemuseo ja vuonna 1991 Helsingin yliopiston Luonnontieteellinen keskusmuseo.⁷⁹

Museot määritellään kokoelmien perusteella, perusluokitus jakaa museot kolmeen museotyyppiin: kulttuurihistoriallisiin museoihin, luonnontieteellisiin museoihin ja taidemuseoihin. Maakunta- ja aluetaidemuseoiden, ja valtakunnallisten erikoismuseoiden tehtävät on säädetty vuoden 1992 Museoasetuksessa.⁸⁰ Kulttuurihistoriallisten museoiden kasvatustavoitteena on mm. herättää kiinnostusta kulttuuriperintöämme kohtaan, kasvattaa tiedonhalua, havainto- ja oivalluskykyä sekä tuottaa elämyksiä. Erikoismuseot pyrkivät syvällisemmän ja yksityiskohtaisemman tiedon antamiseen erikoisalansa historiasta. Erikoismuseoiden toimintamuodot ovat periaatteiltaan täysin muiden museotyyppien toimintamuotoja vastaavia.⁸¹ Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden olemukseen kuuluu ensisijaisesti kulttuuriperintöä koskevan tiedon lisääminen ja

---

⁷⁶ Vilkuna 1998, 157.

⁷⁷ Museopoliittinen ohjelma 1981, 23.

⁷⁸ Museoasianneuvottelukunta (1984a ja b). Laki valtion taidemuseosta (16.2.1990/185) ja asetus valtion taidemuseosta (20.4.1990/379), Lepistö 1994, 65.

⁷⁹ Vilkuna 1998, 156. Asetus museovirastosta (14.2.1992/119), Lepistö 1994, 7.

⁸⁰ Museoasetus (11.12.1992/1312), Lepistö 1994, 64. Suomessa on vuoden 1997 museotilaston mukaan 137 kulttuurihistoriallista museota (49%) ja valtakunnallisia erikoismuseoita on 12, Kaukonen, Mattson & Tapio 1997, 1. Vuonna 1998 uudeksi valtakunnalliseksi erikoismuseoksi on nimitetty Saamelaismuseo, Museovirasto 1999, 1.

⁸¹ Leimu & Kuhmonen 1986, 24 ja 36.

välittäminen ns. kulttuuriperintöopetus⁸².

Opetustoiminnan mahdollisuudet ja painoarvot ovat kuitenkin erilaiset eri museoissa, sillä jokainen museo on luonut omat yksilölliset oppimis- ja opetus-tavoitteensa museokohtaisten tavoitteiden mukaan. Alan museoiden kasvatuksellista roolia on analysoitu vähän, mutta useimmat perinteiset kasvatusteoriat on nähty museopedagogiikan perustana, kuten Deweyn "learning by doing" -teoria.⁸³ Tarkastelen Deweyn teoriaa kappaleessa 5.3.

4.2 Museo elämysten ja kokemusten tuottajana

Jo johdanto kappaleessa korostui Lingon (1998) ajatus elämisyhteiskunnasta.⁸⁴ Taide-elämyksiä pidetään luonnollisena ja erottamattomana osana ihmisen kasvua ja kehitystä. Kasvatus taiteeseen on kasvamista elämään, taitojen vahvistamista ja kehittämistä.⁸⁵ Myös kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museopedagogisessa toiminnassa korostuu ajatus elämysten ja kokemusten tuottamisesta museoyleisölle. Museo nähdään eräänlaisena vapaa-ajanviettopaikkana, joka kilpailee muiden vapaa-ajanviettopaikkojen kanssa. Kuten ostoskeskusten, television ja urheilukilpailujen kanssa. Katseleminen, nautiskeleminen, vaikutelmien saaminen ja kuluttaminen ovat osa museokäyntiä. Alan museot tarjoavat yksittäisille kävijöille yhteyden heidän henkilökohtaiseen menneisyyteensä.

---

⁸² Elo, Linnanmäki, Melanko, Mähkä & von Nandelstadh 1998, 12-13. Unesco-projektin tehtävänä on mm. maailmanperintöopetuksen edistäminen kouluttamalla alan opettajia. Maailmaperintöopetuksen palkitsevana kohteena ovat koulujen ulkopuolella järjestettävät toiminnat sekä alan museoiden tarjoama pedagoginen toiminta. Ks. Maailmanperintöopetus "World Heritage Education".

(http://www.caltech.edu/~salmon/lorde_world/heritage.html)

⁸³ Salmi 1993, 57-58.

⁸⁴ Linko 1998, 14.

⁸⁵ Kuosmanen 1988, 1.

Museon avulla ihmiset voivat mm. visualisoida lapsuutensa uudelleen. Lingon (1998) mukaan edellä mainituista syistä populaaria muistia hyödyntävät näyttelyt ovat usein tavattoman suosittuja kulttuurihistoriallisissa museoissa.⁸⁶

Esteettistä elämystä pidetään tunneterminä, se ilmaisee mm. yksilön suhteen objektiin. Käyttämällä termiä esteettinen elämys "*yksilö ilmaisee jotakin arvomaailmastaan ja tunteistaan*". Kinnunen (1990) määrittelee esteettisen elämyksen objektiksi, jonka ääressä elämys koetaan tai esteettiseksi asenteeksi, joka voi suuntautua mihin tahansa.⁸⁷ Elämys voi myös olla kokemisen muoto, johon liittyy omakohtaisesti koettua innostusta, kiihtymystä tai harmonian saavuttamista, joka erottuu jatkuvasti tapahtuvista kulttuurituotteiden kohtaamisista. Kaikenlaisilla elämyksillä on Lingon (1994) mukaan nykykulttuurissa valtava kysyntä.⁸⁸

Miten museossa koetaan esteettisiä elämyksiä? Museoesineet ja -näyttelyt muodostavat elämysten perustan. Esteettistä elämystä ja kokemusta ovat tutkineet mm. Marjo Räsänen (1997), Inkeri Sava (1997) ja Helena Sederholm (1998). Räsänen (1996) tarkastelee kokemusta kokemuksellisen taidemallin avulla (Kolbin teoria). Taiteen ymmärtäminen on kolmivaiheinen prosessi: vastaanotto, tiedonhankinta ja tuottaminen. Vastaanotto käynnistää persoonallisen kokemuksen, sanallisen ja kuvallisen tiedonhankinnan avulla syvennetään kokemusta ja tuottamisessa oppijan oma tekemisprosessi, taidetta taiteesta on tärkeintä. Väitöskirjassaan "*Buildings bridges*" Räsänen (1997) on soveltanut ja kehittänyt taiteen tarkastelun näkökulmasta taiteellisen oppimisen teoriaa. Taiteesta puhuttaessa, mikä tahansa oppimiskehän alue saattaa olla oppimisen alku. Kokemus ankkuroituu kunkin oppijan henkilöhistoriaan, kulttuuritaustaan, aiempiin tietoihin ja taitoihin sekä taidekokemuksiin. Opiskelijan motivaatio on sidoksissa aiempiin kokemuksiin. Ennen kuin kokemus saa visuaalisen hahmon sen luonnetta, olemusta ja merkitystä

---

⁸⁶ Linko 1998, 177 ja 185.

⁸⁷ Kinnunen 1990, 12-13 ja 15.

⁸⁸ Linko 1994, 9.

pohditaan.⁸⁹ Sava (1997) on myös kehitellyt taiteellista oppimisprosessia David Kolbin kokemuksellisen oppimisteorian pohjalta.⁹⁰ Väitöskirjassaan *"Starting to Play with Art Education"* Sederholm (1998) on kehittänyt uusia käsitteitä, joita esim. taidekasvattajat voisivat käyttää nykytaiteeseen tutustuttaessa ja opetettaessa.⁹¹

---

⁸⁹ Räsänen 1996, 134. Ks. Räsänen 1997.

⁹⁰ Sava 1997, 266-269.

⁹¹ Sederholm 1998.

5 MUSEOPEDAGOGIIKAN TEORIAA

5.1 Oppiminen ja opetus

Käsitys oppimisesta on muuttunut ratkaisevasti aikaisemmasta. Nykyisen määritelmän mukaan oppija ei ole passiivinen informaation vastaanottaja, vaan hän yhdistää saamansa informaation omaan käsitejärjestelmäänsä. Tutkimusten myötä on tultu siihen johtopäätökseen, ettei tietoa voida siirtää, vaan oppija konstruoi sitä omien kognitiivisten toimintatapojensa ja perustietojensa mukaan. Konstruktivismin lähtökohtana on käsitys oppijan reflektiivisen toiminnan tavoitteellisesta suuntautumisesta johonkin. Lasten ja aikuisten ajattelutapa riippuu suuresti ympäristöstä ja käytännön kokemuksista. Nämä vuorostaan ovat osa laajempaa sosiokulttuuristen yhteyksien ja suhteiden järjestämistä.⁹²

Tässä tulee esille kysymys, mitä opetus on? Opetuksen ajatellaan lisäävän tietojen ja taitojen oppimista. Opetusta annetaan siinä mielessä, että oppiminen edistyisi. Opetukselle asetetaan tavoitteita, siinä käytetään valikoituja keinoja ja välineitä ja siinä menetellään suunnitelmallisilla tavoilla. Opetus on kuitenkin vaikeaa, koska oppimisen ja opetuksen suhde on epämääräinen. Se on epämääräinen, koska kukin yksilö on aktiivinen tarkoitustensa ja toimintojensa säätelijä. Aina opettajan ja oppilaan intentiot eivät kohtaa toisiaan. Kun opetusta tapahtuu, oppimista voi tapahtua tai olla tapahtumatta, usein miten tapahtuu sellaista oppimista, jota ei ole tavoiteltu. Myös silloin, kun opetusta ei tapahdu, oppimista voi tapahtua tai olla tapahtumatta.⁹³ Opetuksen myötä oppimiseen liittyy, myös kasvatus. Opetuksessa opettajaa sitovat yhteiskunnan asettamat kasvatustavoitteet, joten koulussa opettaja on kasvattaja ja museossa tiedon jakaja. Opettaja tarvitsee aineenhallintaa, kasvatustietoa, didaktista oppiaineen käsittelytaitoa, arviointia, opetusmenetelmien ja vuorovaikutustilanteiden hallintaa.

---

⁹² Yrjönsuuri 1992,12.

⁹³ Ibid., 12-13 ja 15.

Mitä kulttuurihistoriallisissa ja erikoismuseoissa tapahtuva pedagoginen opetus ja oppiminen ovat? Näihin pyrin saamaan vastauksia konstruktivistisen oppimiskäsityksen, Deweyn "learning by doing" -teorian ja elinikäisen oppimisen kautta.

5.2 Konstruktivismi

Oppimiskäsitykset ovat kehittyneet behaviorismista, kognitiivisen oppimiskäsityksen kautta konstruktivisiin. 1990-luvun oppimiskäsitykseksi on nimetty konstruktivismi. Konstruktivismi on monisäikeinen oppimiskäsitys, se ei ole erillinen teoria oppimisesta, vaan seurausta nykyisen kognitiivisen psykologian perusolettamuksesta.⁹⁴ Monet tutkijat⁹⁵ ovat tuoneet oman näkemyksensä oppimiseen, joista on muotoutunut konstruktivistinen oppimiskäsitys. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen menetelmiä ei nähdä mihinkään tiettyyn tavoitteisiin kytkeytyvinä, vaan tavoitteiden konstruktio on olennainen osa opetus- ja oppimisprosessia. Konstruktivistisessa oppimiskäsityksessä korostuu havaitsijan aktiivinen osuus havaintoprosessissa. Havaitsemiselle on ominaista tiedon valikointi ja tulkinta, jotka tapahtuvat ensisijaisesti näkö- ja kuuloaistien avulla. Yksilön tietoinen toiminta suuntautuu johonkin ja yksilö toimii jonkin vuoksi.⁹⁶ Hän esimerkiksi saapuu museoon, jonkin vuoksi. Erityisesti taidekasvatus pitää sisällään lauseen "minkä vuoksi".

George. E. Hein on tutkinut museoiden opetusta ja oppimista konstruktivistisesta näkökulmasta. Konstruktivistinen teoria korostaa mm. oppijan käsitystä siitä, miksi

---

⁹⁴ Rauste - von Wright & Wright 1992, 214.

⁹⁵ Abraham Maslowin, Carl Rogersin ja Kurt Lewinin kokemuksellinen oppiminen / elämyksellinen oppiminen menetelmillä oli tärkeä rooli 1960- ja 1970-luvuilla, Rauste-von Wright & Wright 1992, 211-212.

⁹⁶ Rauste - von Wright 1994, 23. Rausteen mukaan havaitseminen on tulkitsevaa: ihminen näkee ja kuulee havaitsemansa asian tai esineen.

hän on tullut museoon katsomaan näyttelyä ja mitä hän siitä ymmärtää.⁹⁷ Oppiminen lähtee ensisijaisesti oppijan mielenkiinnosta. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen tavoitteena on, että oppijalle herää kysymyksiä, joiden vastauksia hän kokeilee ja pyrkii aktiivisen toiminnan avulla ongelmaratkaisuun.⁹⁸ Opettaja, museossa museolehtori tai muu museopedagogiikasta vastaava museoalan ammattilainen on tiedon jakaja ja välittäjä. Konstruktivistisessa opetuksessa ja oppimisessa, hän on ennen kaikkea ohjaaja, jonka tärkeimpänä tehtävänä on opettaa museokävijälle tiedonhankinnan menetelmiä, ja toimia tarvittaessa taustatukena.

Behavioristisen kasvatustieteen mukaan opettaminen ja oppiminen on liitetty yhteen. Sen sijaan konstruktivistinen teoria hylkää ajatuksen opettamisen ja oppimisen välisestä yhtäläisyydestä. Hein pitää oppimista kasvatustieteen paradoksina ja vaikeutena. Sillä oppimista voi tapahtua ilman opettamista ja päinvastoin. Konstruktivistisen ideana on käsitys oppijan aktiivisesta roolista, jossa opettaminen ja oppiminen eivät välttämättä kohta toisiaan. Rikas ja muuntumiskykyinen ympäristö on oppimisprosessin perustana. Hein pitää museoita tällaisena oppimisympäristönä. Heinin (1995) mukaan museo tarjoaa virikkeellistä ja erilaista tietoa ja taitoja, kuin koululaitos. Esimerkiksi museokävijöiden oma ymmärtäminen ja tiedostaminen siitä, mitä he ovat oppineet lisäävät museokäyntien miellyttävyyttä.⁹⁹

Konstruktivistinen oppimisprosessi on aina sidoksissa siihen tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Museossa konstruktivistisen näkemyksen pohjalta tapahtuva oppiminen saa jatkuvuuden, sillä oppimisprosessi on luonteeltaan samanlainen kautta elämänkaaren. Konstruktivistisen teorian mukaan oppiminen ei ole sidoksissa ikään, vaan sen katsotaan jatkuvan koko elämänkaaren, ns. elinikäisen oppimisen muodossa.¹⁰⁰

---

⁹⁷ Hein 1998, 34.

⁹⁸ Hein 1996, 14.

⁹⁹ Hein 1995, 191 ja 201; Hein 1996, 14.

¹⁰⁰ Rauste - Von Wright 1994, 15 ja 73.

Kaksonen (1998) liittää konstruktivistisen oppimisen draamamenetelmiin. Hänen mukaansa draamamenetelmän avulla eläydymme menneisyyden ihmisen elämään.¹⁰¹ Bolton (1984) korostaa draamaopetusta ymmärryksen lisäämisessä ja syventämisessä. Hänen mukaansa draama on toimintaa, mikä on kokemisen konkreettisin muoto.¹⁰²

Seuraava vanha kiinalainen viisaus sopii hyvin draamatoiminnan motoksi:

Minkä kuulen, sen unohdan
minkä näen, sen muistan
minkä teen, sen ymmärrän.¹⁰³

Huttu & Kumpulaisen (1996) pro gradun tutkimustulokset osoittivat, että museoisamme on otettu käyttöön uusi oppilaskeskeinen malli, konstruktivistisen opetusmalli. Tässä mallissa korostuvat museokävijän oma aktiivisuus ja konstruoiva työskentely.¹⁰⁴

5.3 Tekemällä oppiminen -teoria

Pragmaattisen kasvatusajattelun (ihminen on toimiva ja ajatteleva) tunnetuimpana edustajana pidetään John Deweytä. Hän vaikutti yleiseen taidekasvatusajatteluun. Hänen kasvatusteoriaansa avainkäsitteenä on tekemällä oppiminen, learning by doing -teoria. Tekemällä oppimisella tarkoitetaan toimintaa eli kokemusten hankkimista, joiden lähtökohtana ovat yksilön oma kokemusmaailma. Tekemisen kautta oppimisessa olennaista on mitä tehdään, mitkä ovat toiminnan tavoitteet ja miten toiminta valjastetaan osaksi suunnitelmallista kokonaisprosessia. Toiminnassa

---

¹⁰¹ Kaksonen 1998, 24. Kaksonen, Helena 1997 on tehnyt pro gradu -työn "*Menneisyyden ihmistä etsimässä. Draama historian opiskelun ja ymmärtämisen välineenä*". Kaksonen mukaan draama opetusmenetelmänä auttaa oppilasta ymmärtämään itseään ja menneisyyttä, johon hän on tutustumassa.

¹⁰² Bolton 1984, 113.

¹⁰³ Ibid., 11.

¹⁰⁴ Huttu & Kumpulainen 1996, 31-32.

korostuu älyllinen ja emotionaalinen kurinalaisuus, sekä opettajan vastuu.¹⁰⁵ Erityisesti Dewey painottaa toiminnassa yksilön aktiivista roolia. Tiedon omaksuminen on aktiivisempaa, kun opetuksessa käytetään useampia aisteja. Kokemus ei ole vain tietyn tapahtuman läpikäymistä, vaan kokemuksesta saatu tieto muuttuu ja syvenee toiminnaksi. Dewey pitää tärkeänä työtä ja leikkiä. Työ ja leikki ovat välineitä, joiden avulla saavutetaan oppimistilanteen hallinta.¹⁰⁶

Dewey kritisoi perinteistä opetusta, koska perinteinen opetus on passiivista toimintaa, ensisijaisesti kuuntelemista. Museossa tapahtuva opastus voi olla passiivista oppimista, jos opastus on yksipuolista museolehtorin esitelmöintiä. Mutta opastus voi olla innostava ja monipuolinen, riippuen museolehtorin ammattitaidosta ja museon resursseista. Onnistuessaan opastus on museoyleisön, museoesineen ja museolehtorin välinen vuorovaikutustapahtuma.¹⁰⁷ Museossa tapahtuva aktiivinen oppiminen ja opetus pohjautuu pitkälti juuri tähän Deweyn "learning by doing" -teoriaan, jossa toiminnan kautta yksilö oppii. Deweyn teoria pitää sisällään ajatuksen, että oikein valitut opetustekniikat vahvistavat museokävijän älyllistä, fyysistä ja emotionaalista vaikutusta suhteessa taiteeseen. Hän painottaa ajatusta, että *"oppimista tapahtuu, kun oppijan toiminnassa tunne ja tarkoitus yhdistyvät"*. Tietoa ja tunnetta ei voida erottaa oppimiskokemuksesta, vaan se on osa oppimiskokemusta. Aktiivinen oppiminen rohkaisee lasta osallistumaan taiteen tekemiseen.¹⁰⁸ Museossa aktiivista oppimista toteutetaan mm. työpajojen, materiaaleihin tutustumisen, työnäytösten ja erilaisten tutkimustyöpajojen ja seminaarien avulla, joissa yleensä museolehtori tai muu museoalan ammattilainen on ohjaajan roolissa ja apuna tarvittaessa.

---

¹⁰⁵ Deweyn "learning by doing"-teoriaa pidetään draamapedagogiikan ytimenä, Laakso 1994, 13.

¹⁰⁶ Dewey 1910, 156.

¹⁰⁷ Dewey 1980, 41-42. Deweyn lisäksi Piaget ja Vygotsky painottavat oppimista aktiivisen toiminnan avulla, Hein 1998, 22.

¹⁰⁸ Ibid., 35-43.

David Kolbin kokemuksellisen oppimisteorian keskeisenä lähtökohtana oli John Deweyn "learning by doing" -teoria. Kolbin malli edustaa yksilöpainotteista kokemuksellisuutta, jota on sovellettu etenkin aikuiskasvatuksen ja -koulutuksen piirissä. Deweyn teoriaa on sovellettu ensisijaisesti lapsiin. Tekemällä oppimisessa lasten kehitysvaiheet tulee ottaa huomioon.¹⁰⁹ Esteettisen kokemuksen perustana on tekeminen. Tekemisen avulla saamme erilaisia ja eriasteisia kokemuksia, jotka luokittelemme primääreihin ja sekundäärisiin kokemuksiin. Dewey tulkitsee opettajan työskentelyä prosessina, joka on hyvin intensiivistä ja päämäärätietoista. Tekemisen ja kokemisen välinen suhde muodostaa kokonaisuuden, josta syntyy tulosta ns. tuotosta. Jokainen kokemus perustuu ärsykkeeseen ja jokainen ärsyke tarpeeseen, jotka ovat vuorovaikutussuhteessa ympäristön kanssa ja oppimista tapahtuu.¹¹⁰

5.4 Elinikäinen oppiminen

Avoimet oppimisympäristöt, kuten museot ovat psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen toiminnan kautta tärkeitä paikkoja oppijan toiminnallisuuden kannalta. Nopeasti kehittyvä tietoyhteiskunta edellyttää meiltä jatkuvaa oppimista. Jatkovaa oppimista nimitämme elinikäiseksi oppimiseksi.¹¹¹ Niemelän (1998) mukaan elinikäisen oppimisen ytimenä on elinikäinen oppija, *"joka yksin ja yhdessä yhteisöjensä kanssa kykenee joustavasti oppimaan uutta osaamista muuttuvan maailman ja sen tuomien uusien haasteiden mukana"*.¹¹² Opetusneuvos Ritva-Sini Härkösen (1995) mukaan *"oppiminen on yksilön koko eliniän kestävä persoonallinen, sosiaalinen ja ammatillinen kehitysprosessi, jonka tarkoituksena on parantaa sekä yksilön, että heidän kollektiiviansa elämänlaatua"*. Itseohjautuvan ja elinikäisen oppimisen ytimenä ovat kysyminen, tutkiminen, kyseenalaistaminen ja ongelmanasettelu. Kriitti-

¹⁰⁹ Dewey 1980, 35-43.

¹¹⁰ Ibid., 58 ja 62.

¹¹¹ Elinikäinen oppimiskäsite syntyi 1980-luvulla ja liittyy olennaisesti informaaliseseen kasvatukseen- ja opetuskäsitteeseen, Salmi 1993, 1.

¹¹² Niemelä 1998, 23.

nen ajattelu on myönteistä ja tuottavaa toimintaa, joka liittyy sekä älyyn, että tunteisiin.¹¹³ Oppimista tarkastellaan kokonaisuutena sisältäen kaiken oppimisen tapahtuipa se kotona, kirjastossa, museossa, työpaikalla tai tilanteissa ja yhteyksissä, jotka vaativat ja edistävät oppimista.

Jonassen (1995) jakaa elinikäisen oppimisen seitsemään ominaisuuteen. Oppimisen seitsemän ominaisuutta ovat seuraavat:

1. Aktiivinen - Oppijat sitoutuvat oppimisprosessin avulla järkevään informaation prosessointiin, jossa he ovat vastuussa tuloksesta.
2. Konstruktivistinen - Oppijat rakentavat uutta tietoa aikaisemman tiedon pohjalta.
3. Yhteistoiminnallinen - Oppijat työskentelevät yhdessä ja rakentavat uutta tietoa yhteistyössä toistensa kanssa käyttäen hyödyksi toistensa taitoja.
4. Intentionaalinen - Oppijat yrittävät aktiivisesti ja halukkaasti saavuttaa kognitiivisen tavoitteen.
5. Kontekstuaalinen - Oppimistehtävät sijaitsevat mielekkäissä reaali maailman tehtävissä, tai ne on simuloitu joidenkin tapauskohtaisten tai ongelmaperustaisten reaalielämän esimerkkien avulla.
6. Siirrettävissä oleva (transfer) - Oppijat osaavat siirtää oppimisen tilanteista ja konteksteista, missä opittu on omaksuttu, ja käyttää tietoa muissa tilanteissa.
7. Reflektiivinen - Oppijat artikuloivat mitä he ovat oppineet ja reflektioivat niihin prosesseihin ja päätöksiin, joita prosessi on tuonut mukanaan.

Kaikki nämä Jonassenin ominaisuudet ovat keskinäisessä suhteessa olevia, vuorovaikutteisia ja riippuvaisia toisistaan elinikäisen oppimisen kontekstissa.¹¹⁴

Elinikäistä kasvatusta ja oppimista tutkineet tutkijat ovat jakaneet kasvatuksen formaaliseen, ei-formaaliseen ja informaaliseseen kasvatukseen ja oppimiseen. Informaalinen kasvatusta ja oppiminen voivat olla hyvin tavoitteellista ja intensiivistä toimintaa, joidenkin arvioiden mukaan 75%:a ihmisen oppimisesta on informaalista eli kokemusperäistä oppimista. Kokemuksen kautta oppiminen on osoittautunut hyvin tehokkaaksi oppimistavaksi.¹¹⁵ Museossa informaaliset taso korostaa museon

---

¹¹³ Härkönen 1995, 3-4.

¹¹⁴ Jonassen 1995, 60-63.

¹¹⁵ Tuomisto 1998, 34-35 ja 38.

vapaaehtoisuuteen perustuvaa kasvatus- ja opetustyötä, se ei ole sidoksissa johonkin tiettyyn museoryhmään vaan koko museoyleisöön, kuten tässä tutkimuksessa. Salmi (1993) on tutkinut informaalista kasvatusta tiedekeskuksissa. Tiedekeskuksia ovat tärkeitä informaalisia oppimisen lähteitä niin lasten ja nuorten kuin aikuistenkin piirissä. Useat museot ovat suuntautuneet ja laajentaneet toimintaansa tiedekeskusten suuntaan¹¹⁶

UNESCON, OECD (1996) ja monet muut kansainväliset organisaatiot ovat vaatineet elinikäisen oppimisen saattamista kaikkien ulottuville.¹¹⁷ Aittolan, Koikkalaisen & Vahervan (1997) tutkimuksen mukaan vapaa-aikana oli opittu runsaasti harrastuksiin liittyviä tekniikoita, kuten konkreettisia taitoja. Vapaa-ajan harrastusten katsotaan tarjoavan monipuolisen oppimisympäristön. Museo nähdään tärkeänä oppimisympäristönä, muiden vapaa-ajanviettopaikkojen joukossa.¹¹⁸

Kriittiset museo- ja perinnekirjoittajat ovat kiinnittäneet varsin vähän huomiota todellisten kävijöiden kokemuksiin. Kävijätutkimukset ovat tosin lisääntyneet. Toistaiseksi kriittiset kävijätutkimukset ja muu museokirjoittelu ovat jääneet melko irralliseksi toisistaan. Kävijä- ja museotutkimuksia on Suomessa tehty vähän.¹¹⁹ Siihen on vaikuttanut mm. Suomessa museologia alan tutkimus ja koulutus alkoivat melko myöhään, vasta 1980-luvulla.¹²⁰ Viime vuosina ovat lisääntyneet museoiden

¹¹⁶ Salmi 1993, 57-65. Alanen on havainnollistanut elinikäisen oppimisen muotoja puhumalla kolmesta oppimisen kehästä: eriytyneistä opinnoista, informaalisesta oppimisesta ja arki- ja työelämässä tapahtuvasta satunnaisesta oppimisesta, Tuomisto 1998, 35-36.

¹¹⁷ Tuomisto 1998, 38.

¹¹⁸ Aittola, Koikkalainen & Vaherva 1997, 34-35.

¹¹⁹ Linko 1994, 184-185. 1950-60-lukujen aikana havahduttiin näkemään museoyleisö muunakin, kuin passiivisena vastaanottajana. Ensimmäiset kävijätutkimukset toteutettiin jo 1960-luvulla. Mutta vasta 1980-1990-luvuilla alkoi osallistuva tutkimus, jossa laaja-alaisemmin kiinnitettiin huomiota kävijöiden muihin ominaisuuksiin mm. miksi he käyvät museossa ja mitä he siellä näkevät ja kokevat, Hooper-Greenhill 1994a, 9-11. Ks. Hooper-Greenhill (1994b). Tiedemuseoita on pidetty ensimmäisinä museoina, joissa kiinnitettiin huomiota koulun ulkopuolisiin kävijäryhmiin ja heidän tarpeisiin (San Francisco Exploratorium), Bradburne 1998, 45.

¹²⁰ Vilkuna 1998, 202. Ks. viite 47, s. 13.

ulkopuolella tehdyt tutkimukset, kuten aikuisia ja ei-museokävijöitä koskevat tutkimukset.

Aikuiskasvatusteorioista tunnetuimman teorian on kehitellyt Malcolm S. Knowles¹²¹. Knowlesin mukaan aikuisten oppimisprosessissa korostuu neljä luonteenomaista piirrettä; aikuiset ovat riippumattomia ja tietoisia oppimisestaan, aikuisten taustat ja kokemukset edistävät rikasta oppimista, aikuiset ovat motivoituneita oppimisvalintoihinsa ja valitsevat itselleen tärkeitä oppimistapahtumia. Aikuisilla on pitkä henkilökohtainen elämäkokemus, jotka vaikuttavat opetuksen laatuun. Heille suunnattu toiminta on erilaisempaa, kuin lapsille suunnattu toiminta. Knowles väittää, että aikuiset ovat riippumattomia oppijoita ja ottavat vastuun kaikesta mitä oppivat.¹²² Monet nykyaikaiset tutkijat painottavat *motivaatiota*, kun puhuvat aikuisten oppimisesta museoissa.¹²³

Amerikkalainen Marilyn G. Hood (1983) on tutkinut museokäyntiä suhteessa muuhun vapaa-ajan käyttöön. Hoodia kiinnosti se, miten yksilöt arvottavat vapaa-ajan kokemuksia, minkälaiset arvostukset, asenteet, havainnot, odotukset ja kiinnostuksen kohteet vaikuttavat sekä aktiivisissa museokävijöissä, että potentiaalisessa yleisössä. Hood havaitsi, että yksilöiden vapaa-ajan käytön valintoja ohjaavat tietyt kriteerit: mahdollisuus oppimiseen, olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, uusien kokemusten haasteet aktiivinen osallistuminen ja viihtyisä oppimisympäristö. Toisin sanoen, kun yksilö valitsee eri vaihtoehtoja vapaa-ajan käytölleen, tulisi joidenkin näistä kriteereistä toteutua hänen valinnoissaan. Hoodin tutkimus osoitti, että aktiiviset museokävijät kävivät yksin museossa ja satunnaisille museokävijöille museokäynti on yksi vaihtoehto muiden

¹²¹ Knowles valitsi termin "andragogy" erottaakseen aikuisten ja lasten kasvatuksen toisistaan. Laajemmassa merkityksessä "andragogy" merkitsee omatoimista oppimista, Hein 1998, 145.

¹²² Gunther 1994, 272 ja 289. Aikuiskasvatukseen ryhdyttiin kiinnittämään erityistä huomiota 1920-luvulla Englannissa ja Yhdysvalloissa, Rauste- von Wright 1992, 71. Ks. Dufresne-Tassé 1995, 245-259 ja Gunther 1994, 286-297.

¹²³ Hein 1998, 146.

Museotilasto (1998) osoittaa, että museoissamme käy yli 4,3 miljoonaa kävijää, joista vain 9,2%:a on koululaisryhmiä. Kuitenkin koululaisryhmien todellinen määrä on suurempi, koska kaikki kävijäryhmät tilastoidaan yhteen, eikä monetkaan museot tee erottelua eri ryhmien välillä. Kulttuurihistoriallisten museoiden kävijämäärä kaikista museoista on melko suuri, kulttuurihistoriallisten museoiden 37%:a ja erikoismuseoiden 27%:a.¹²⁸ Tämä osoittaa, kulttuurihistoriallisissa ja erikoismuseoissa käydään eniten museotyyppi luokituksen mukaan!

---

¹²⁸ Kaukonen, Mattsson, Tapio 1999, 5.

6 KULTTUURIHISTORIAALLISTEN JA ERIKOISMUSEOIDEN OPETUS- MENETELMÄT

6.1 Museoesine ja näyttelyt

Museot rinnastetaan kulttuurilaitoksina teattereihin ja orkestereihin. Tietoa säilyttävinä laitoksina ne rinnastetaan arkistoihin ja kirjastoihin. Erona näistä on se, museoesine on alun perin jonkin muun kuin museon tuottama tai synnyttämä esine. Museoesineeksi se muuttuu, kun esine tallennetaan museoon. Näin museoesineestä tulee museoammattilaisen tuote.¹²⁹ Museoesine muodostaa esineellisen todellisuuden, jota tarkastellaan monin eri tavoin ja eri näkökulmasta. Julkisesta kokoelmasta Walter Benjamin on käyttänyt nimitystä *museo*. Hänen mukaansa museo luo kulttuurihistoriaa käsittelemällä esineitä irrallaan sekä oman aikakautensa, että nykyhetken aineellisista oloista.¹³⁰ Museologi Tomislav Sola näkee museot identiteettiä vahvistavana tekijänä, joiden tarkoituksena on edesauttaa yhteisöllisen muistin kehittymistä.¹³¹

Museoviraston pääjohtaja Henrik Lilius (1998) on lainannut Kenneth Hudsonin (1993) ajatusta esinekulttuurista tietona ja kokemuksena, jonka mukaan

tiedon merkitys on ensiarvoinen myös esinekulttuurin ymmärtämisessä: esine voi olla esteettisesti mielenkiintoinen ja innostava, mutta sen muoto on meille selittämätön, elleimme tiedä, mihin sitä on käytetty ja missä yhteydessä. Vasta kun tiedämme tämän, voimme sanoa niin kuin esteetikot sanovat: olemme ottaneet esineen haltuumme.¹³²

---

¹²⁹ Vilkuna 1993, 4.

¹³⁰ Crimp 1990, 31-32.

¹³¹ Sola 1997, 14-16.

¹³² Lilius 1998, 11; Hudson 1998, 9-16.

Tieteellisellä tasolla *museologia*¹³³ tutkii museoiden ja museoesineiden olemusta. Useimmat vanhat museologian määritelmät lähtevät museoista ja niiden tehtävistä. Stránsky ja monet muut alan tutkijat näkevät museologian laajasta näkökulmasta, "*cultural and natural heritage*" alueelta.¹³⁴ Tsekkiläisen Zbynek Stránskyn mukaan museo ei ole päämäärä, vaan väline, jolla on sekä edeltäjiä että seuraajia ja joka kuvaa ihmisen suhdetta todellisuuteen. Hän korostaa museologiassa ensisijaisesti ihmiskeskeisyyttä museokeskeisyyden sijaan.¹³⁵ Hollantilainen Peter van Mensch on tarkastellut "Museological object" -käsitettä neljällä esinetiedon tasolla: fyysiset ominaisuudet, käyttöominaisuudet, fyysinen ja käsitteellinen ympäristö ja esineiden tarkoitus.¹³⁶ Hän on asettanut museologia teorian lähtökohdaksi kolme perusfunktiota, joista tärkeän funktion tutkimukseni kannalta muodostavat *julkaisut, näyttelyt, opetustoiminta ja kommunikointi*.¹³⁷ Viimeisen kymmenen vuoden aikana museologian rinnalle on noussut "*new museology*", joka kiinnittää erityistä huomiota yhteisöön, on mukana vaikuttamassa ajankohtaisiin aiheisiin, kuten AIDS, rasismi, huumeet ja huomioi ns. satunnaiset museokävijät.¹³⁸

Museopedagogisessa toiminnassa museoesineet ja näyttelyt toimivat keskeisinä opetus- ja oppimisvälineinä. Yleisölle museot kommunikoivat mm. näyttelyiden,

---

¹³³ Museologia kuten me sen ymmärrämme muotoutui 1850-luvun puolivälissä Saksassa. J.G.T. Graesse perusti vuonna 1877 Dresdenissä aikakauskirjan *Zeitschrift für Museologie und antiquitätenkunde*. Ensimmäinen museologian oppituoli perustettiin jo vuonna 1919 saksaan Bruennin (nyk. Bron) yliopistoon. Stránsky julkaisi *Predmet muzeologie* vuonna 1965, toimiessaan Bronin yliopiston museologian professorina vuodesta 1963 lähtien. Vuonna 1977 perustettiin the International Committee for Museology. ICOMin seminaareissa esitetään alan uusimmat ajatukset ja teorit. Ranskalaista George Henri Riviére`a pidetään merkittävänä museoalan vaikuttajana. Hän mm. määritteli museologian tieteenalaksi vuonna 1958. Hän oli myös perustamassa ensimmäistä ekomuseota (Le Creusot Monteceau-les-Mines´-museo, 1972. Heinonen & Lahti 1996, 12 ja 15; Waidacher 1997, 94-95 Ks. Riviére (1979) ekomuseo ajattelu ja toiminta.

¹³⁴ Van Mensch 1990, 145.

¹³⁵ Waidacher 1997, 96.

¹³⁶ Van Mensch 1990, 146.

¹³⁷ Heinonen & Lahti 1996, 17.

¹³⁸ Van Mensch 1993. Tomislav Sola (1997) ekomuseo ajattelu.

julkaisuiden, lehdistötiedotteiden ja museopedagogisen toiminnan välityksellä. Leicesterin yliopiston Dr Hooper-Greenhill (1995) on tutkinut museokommunikaation aluetta kolmella tasolla; yhteiskunnallisella, museolaitoksen institutionaalisuuden ja museoesineistön tasolla. Museolaitoksen tasolla tapahtuva kommunikointi tarkoittaa, miten museo kommunikoi kävijöiden kanssa antamalla kokemuksia. Miten museokäynti näkyy kävijän kannalta ja mitä se kertoo. Museoesineet eivät kommunikoi, vaan ne toimivat viestinä ja näyttelyissä kommunikoinnin välineenä.¹³⁹ Näyttelyssä museoesine esittäytyy yleisölle museaalisenä objektina, jonka uskottavuus perustuu ensisijaisesti näkemiseen ja näkemisestä välittyvästä tiedosta. Jokaisella esineellä on kertomus, itsensä takia olemassa oleva tarina, joka pyritään välittämään katsojalle itse objektin, nimilappujen ja muiden aiheeseen liittyvien oheistoimintojen avulla. Aito ja ainutkertainen museoesine on taideteoksen tapaan usein korvaamaton. Joten jäljennösten ja kopioiden käyttö opetuksellisessa tarkoituksessa on usein välttämätöntä.¹⁴⁰

Näyttely on luova prosessi, jossa lähettäjä museo kommunikoi objektien ja muiden materiaalien kautta katsojan kanssa.¹⁴¹ Museoiden näyttelyt jaetaan yleisesti perusnäyttelyihin, vaihtuviin näyttelyihin ja erikoisnäyttelyihin, joiden avulla museot esittäytyvät ulkopuoliselle maailmalle. Näyttelyiden on sanottu kommunikoivan museokävijän kanssa mm. lisäämällä kävijän tietomäärää, tosiasioiden ymmärrettäväksi tekemistä ja elämysten tuottamista.¹⁴² Mutta onko käytännössä näin? Monet kävijätutkimukset ovat osoittaneet, että museokävijöiden odotuksia ja toiveita ei ole otettu huomioon näyttelyjä tehdessä. Bradburnen (1998) mukaan enemmän tulisi kiinnittää huomiota museoon informaalisenä oppimisympäristönä, jossa kokemukset muodostaisivat oppimisen perusta. Sen

---

¹³⁹ Hooper-Greenhill 1995, 1-11.

¹⁴⁰ Heinonen & Lahti 1996, 193-194.

¹⁴¹ Tämän yksinkertaisen kommunikointimallin esitti 1960-luvun lopulla Duncan Cameron artikkelissaan (1968) "A viewpoint: the museum as a communications system and implications for museum education, Hooper-Greenhill 1991b, 55-56.

¹⁴² Heinonen & Lahti 1996, 162-164.

lisäksi museokävijät tulisi nähdä käyttäjinä, eikä kävijöinä.¹⁴³ Stránskyn (1990) mukaan museoiden kommunikointia ja tutkimusta ei tulisi erottaa toisistaan, vaan ne tulisi nähdä toisiaan tukevana mallina.¹⁴⁴

6.2 Opastus

Museoiden yleisin ja käytetyin opetusmenetelmä tutkimusten mukaan on ollut ja on edelleenkin opastus, jolla museot palvelevat opinto- ja kävijäryhmiä. Opastus on parhaimmillaan ryhmän tarpeisiin räätälöity joustava, monipuolinen, herätteitä antava ja innostava vuorovaikutteinen oppimistilanne, johon voidaan liittää monia muita opetustoimintoja (mm. tehtävä- ja opetuspaketit). Mutta onko käytännössä näin? Opettajan johdolla tuleville koululais- ja opiskelijaryhmille opastukset ovat ilmaisia, mutta muille ryhmille ja yksittäisille kävijöille opastukset ja museokäynnit ovat maksullisia. Nykyisin yhä useammat museot joutuvat perimään opintoryhmiltäkin maksun.¹⁴⁵ Maksullisuus rajoittaa jonkin verran koululais- ja opintoryhmien museokäyntejä.

Perinteisesti opastus nähdään esittelykierroksena museolehtorin tai muun museoammattilaisen kanssa, mutta yleisenä vaihtoehtona on oman opettajan hoitama esittely. Perinteellisessä oppaan opastuksessa korostuvat irrelevantit tiedot ja vahvistetaan museokävijän passiivista oppimista. Parhaimmillaan opastus on aktiivista ja innostavaa vuorovaikutusta, niin museokävijän ja -esineen kuin museoammattilaisen välillä.¹⁴⁶ Huttu & Kumpulainen (1996) näkevät jokaisen opastuksen tärkeänä oppimistilanteena, jotka tulisi valmistaa huolellisesti kävijäryhmän ikäjakautuman ja tarpeen mukaan. Museon sisällä olisikin syytä pohtia, kuka sitä suorit-

---

¹⁴³ Bradburne 1998, 46.

¹⁴⁴ Van Mensch 1990, 155.

¹⁴⁵ Elo, Linnanmäki & Melanko 1998, 14.

¹⁴⁶ Id.

taa ja kenellä on siihen parhaat edellytykset?¹⁴⁷ Varsinkin silloin, jos museossa ei ole päätoimista museolehtoria.

Silvola (1995) on pro gradu -tutkielmassaan jakanut opastuksen kolmeen aktiivista oppimista edistäväksi toiminnaksi. Opastus voi hänen mukaansa olla kertova, kyselevä, eläytyvä lähestymistapa ja aktiivinen vuorovaikutus museoyleisön ja -esineen välillä. Silvola on osoittanut, että nämä lähestymistavat sopivat hyvin lasten kanssa työskenneltäessä.¹⁴⁸ Toisaalta museot ovat järjestäneet erilaista oheismateriaalia lapsille ja nuorille, kuten opetuspaketteja. Opetuspakettien tarkoituksena on elävöittää ja havainnollistaa menneisyyttä ja kulttuuria. Opetuspaketeissa on yleensä huomioitu eri luokka-asteet. Niiden avulla esim. opettaja voi etukäteen valmistella museokäyntiä tai myöhemmin kontrolloida opittua asiaa. Opetuspaketit¹⁴⁹ toimivat myös näyttelyiden havainnollistajana silloin, kun itse aitoon museoesineeseen ei voi koskea.¹⁵⁰

6.3 Draamamenetelmät

Draamamenetelmien käyttö on yleistynyt kouluissa eri oppiaineiden opetuksessa. Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museoiden museo-opetuksessa draamamenetelmät ovat varsin uusi opetusmenetelmä. Draamamenetelmien tarkoituksena on lisätä tietoa, pohtia aihetta eri näkökulmista, etsiä menneisyyden tai nykyisyyden ihmistä ja eläytyä hänen elämäänsä.¹⁵¹ Björn K. Rasmussen hahmottaa draaman

¹⁴⁷ Huttu & Kumpulainen 1996, 27.

¹⁴⁸ Silvola 1995, 25-26. Silvola on pro gradussaan tarkastellut taidemuseoiden museo-opetusta ala-asteen koululaisille.

¹⁴⁹ Elo, Linnanmäki & Melanko 1998, 14-15.

¹⁵⁰ Laakso 1998, 111.

¹⁵¹ Ibid., 111 ja 113. 1990-luvulla aloitettiin draamapedagogiikan akateeminen arvosana-opetus (teatterikorkeakoulu yhteistyössä Sibelius-Akatemian ja taideteollisen korkeakoulun kanssa 15 opintoviikon koulutuksen) ja draamaopettajien koulutus (Jyväskylän yliopisto). Grönholm 1994, 7.

laajana kulttuuriantropologisena käsitteenä. Hänen mukaansa draamaan kuuluvat *"kaikki kulttuureihin sisältyvä draamallinen toiminta ihmiskunnan alkuhämmästä lähtien"*, kuten rituaalit ja seremoniat.¹⁵²

Draamamenetelmissä oppiminen tapahtuu esteettisten elämysten ja ilmaisun kautta.¹⁵³ Museossa opetuksellinen draama voi toteutua monella tavalla mm. pukeutumalla roolipukuihin, kirjoittamalla, piirtämällä tai näyttelemällä. Helsingissä sijaitseva Teatterimuseo tarjoaa luonnollisen lähtökohdan draamamenetelmien käytölle. Teatterimuseossa museokävijät tutustuvat erilaisten seikkailujen avulla tarinoiden ja teatterin mielikuvitukselliseen maailmaan.¹⁵⁴ Saarijärven kivikauden kylä edustaa kivikautista asuinpaikkaa. Kivikauden kylässä voi tutustua kivikautiseen elämän ja asumisen alkukantaisiin muotoihin. Lasten kivikauden kylässä, lapset voivat pukeutua rooliasuihin ja kokeilla erilaisia työvälineitä ja esineitä. Kokea elämyksiä muinais- ja ansapoluilla ja osallistua arkeologisiin työpajoihin.¹⁵⁵

Kaksonen määrittelee draaman aikakoneeksi, *"joka vie meidät satojenkin vuosien takaiseen maailmaan ja tilanteisiin, joissa esi-isämme ja -äitimme olivat"*.¹⁵⁶

Draamamenetelmien käyttö on saanut jalansijaa kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden pedagogisessa toiminnassa. Mutta sen käyttö vaatii paljon etukäteissuunnittelua ja -valmisteluja sekä alan koulutusta, joten draamamenetelmien jokapäiväinen käyttö on harvojen museoiden etuoikeus. Draamamenetelmien käyttö on tällä hetkellä melko vähäistä kulttuurihistoriallisissa ja erikoismuseoissa. Silvolan (1995) pro gradu -tutkielma osoitti, että taidemuseoissa eläytyvää opetusta pedagogisen draaman avulla *käytti paljon* vain 14,3%:a taidemuseoista.¹⁵⁷ Huttu & Kumpulaisen (1996) pro gradu -tutkielma toi esille, että vanhat perinteiset opetusmenetelmät ovat vieläkin vallitsevina kulttuurihistorialli-

¹⁵³ Laakso 1994, 7.

¹⁵⁴ Räsänen 1998.

¹⁵⁵ Saarijärven museo 1999, 1-2.

¹⁵⁶ Kaksonen 1998, 26. Ks. Kaksonen (1997) pro gradu -tutkielma, jossa draamaopetusta tarkastellaan historian opiskelun ja ymmärtämisen välineenä.

¹⁵⁷ Silvola 1995, 37.

sisä museoissa etenkin niissä museoissa, joissa ei ole kokopäiväistä museolehtoria.¹⁵⁸ Syynä tähän ovat museoiden yleiset toimintaresurssit (tilaresurssit ja henkilökuntaresurssit), jotka eivät mahdollista opetustoiminnan riittävää toteuttamista ja kehittämistä. Henkilökunnan vähäisyys, budjetin pienuus, ajan ja tilojen puute ovat vaikuttaneet toiminnan laatuun ja laajuuteen. Toisaalta koululais- ja opiskelijaryhmät varaavat liian vähän aikaa museokäyntiin, mikä rajoittaa opetuksen määrää ja laatua.¹⁵⁹

6.4 Multimedia- ja internetopetus

Nopeasti kehittyvä tietoyhteiskunta ja teknologian kehitys ovat edistäneet uuden tekniikan ja tietoverkkojen käyttöä. Museossa näyttelyt ovat saaneet uusia ulottuvuuksia teknisten laitteiden ja välineiden kautta. Uusia teknisiä toteutuksia ovat äänitehosteet ja -nauhat, videot, multivisiot ja tietotekniikkaan perustuvat CD-ROM opetusohjelmat. Tietotekniikka on mahdollistanut museon ja katsojan välille suoran kanavan museon näyttelyihin, kokoelmiin ja opetustoimintaan.¹⁶⁰

Näyttelyihin liittyy monissa alan museoissa niitä tukeva digitaalinen osuus, joka yleensä koostuu erillisistä multimediaohjelmista. Uusien näyttelysuunnitelmien toteutuksessa ja pedagogisessa toiminnassa sisäiseen verkkoon pohjautuvien digitaalisten näyttelyosuuksien määrä on nopeasti kasvamassa. Internetyhteyksien avulla katsoja voi mm. surffata museon sivuilla ilman fyysistä kosketusta museoon. Internetmateriaalin tarkoituksena ei luonnollisestikaan ole korvata museokäyntiä, vaan antaa herätteitä museokäyntiin ja toimia sen tukena.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ Huttu & Kumpulainen 1996, 63.

¹⁵⁹ Elo, Linnanmäki & Melanko 1998, 5.

¹⁶⁰ Heinonen & Lahti 1996, 196 ja 200.

¹⁶¹ Elo, Linnanmäki & Melanko 1998, 14. Jonassen (1995) on tutkinut teknologian ja oppimisen välisiä yhteyksiä. Hän on listannut teknologioille sopivia rooleja oppimisesta seuraavasti: 1. teknologian välineenä, 2. teknologia älyllisenä partnerina ja 3. teknologia kontekstina, 60-63.

Tietotekniikan käyttö alan museoissa on lisääntynyt ja lisääntyy koko ajan mm. 1990-luvulla on otettu käyttöön internet yhteydet Suomen museoihin.¹⁶² Kulttuurihistoriallisissa ja erikoismuseoissa on yleistä, että asiakkaiden käytössä on oma tietokone, jonka avulla asiakas voi hakea tietoa mm. alan tutkimuksista, opinnäytetöistä, artikkeleista, kirjallisuudesta ja esillä olevasta näyttelystä. Museon opetustoiminnassa tietotekniikkaa on käytetty hyväksi mm. multimediaohjelmien, -projektien ja näyttelyiden yhteydessä.¹⁶³ Härkönen (1995) muistuttaa artikkelissaan että, *"uusien viestintämuotojen syntyessä ja museoiden kehittyessä entiset muodot eivät välttämättä katoa, vaan ihmiskunta vain saa uusia tapoja kommunikoida keskenään"*.¹⁶⁴ Tietotekniikka hyödyttää meitä jokaista, mutta teknologia on toissijainen väline ja aito museoesine on museopedagogisen toiminnan perusta.

6.5 Muut toiminnalliset tavat

Näyttelytoimintaan liittyy yhä useammin erilaista elämykseen ja itse tekemiseen perustuvaa toimintaa. Aktiivisen opetustoiminnan muotoina on käytetty työnäytöksiä, toimintapäiviä, tapahtuma- ja teemaviikkoja, joiden tavoitteena on ollut yleisökeskeisten työtapoja lisääminen ja perinteisten opetusmenetelmien monipuolistaminen. Käytetyin toimintamuoto kulttuurihistoriallisilla ja erikoismuseoilla on ollut työpajatoiminta.¹⁶⁵ Valtion taidemuseon museolehtori, Erica Othman näkee työpajatoiminnan pyrkimyksenä avata vuoropuhelu museokävijän ja kuvataiteen, myös esineiden välillä. Oman tekemisen kautta yksilö saa konkreettisemmän käsityksen eri tekniikoista tai taiteellisista menetelmistä. Kaikki työpajassa tapahtuva toiminta perustuu esillä olevaan näyttelyyn. Näyttelykäynti muodostaakin tärkeän rungon työpajatyöskentelyssä.¹⁶⁶

¹⁶² Elo, Linnanmäki, Melanko, Mähkä & von Nandelstadh 1998, 22 ja 27. Ks. Fahy (1995) *"New technologies for museum communication"*, 82-96.

¹⁶³ Vilkuna 1998, 193.

¹⁶⁴ Härkönen 1995,4.

¹⁶⁵ Elo, Linnanmäki & Melanko 1998, 14-15.

¹⁶⁶ Othman 1995,7. Ks. Othman 1996, 96-105.

Museot tarjoavat malleja luovasta aineellisesta kulttuuriperinnöstä ja mahdollisuudesta oppijan omakohtaiseen toimintaan. Aktiivisen oppimisen avulla kehitetään mm. kriittistä ajattelua ja oppimistaitoja.¹⁶⁷ Muutamilla alan museoilla on kokemusta museokerhoista, kummiluokista ja tutkimustyöpajoista. Tutkivat menetelmät ja -projektit ovat tulleet osaksi pedagogista toimintaa.¹⁶⁸ Museot ovat kehittäneet erilaisia toimintapäiviä, tapahtumia ja teemaviikkoja, jotka on järjestetty museon ulkopuolella. Käytetyimpiä toimintamuotoja ovat olleet opintoretket ja erilaiset kulttuurikävelyt. Tärkeitä suuren yleisön ja julkisuuden kannalta ovat työnäytökset, yleisötilaisuudet ja luennot, sekä erilaiset seminaarit, filmi- ja videoesitykset. Työnäytösten avulla käsityöntaitajat esittelevät vanhoja työmenetelmiä ja työvälineiden käyttöä. Suosittuja toimintamuotoja ovat olleet havaintoesitykset ja neuvontatilaisuudet. Tutuksi toimintapäiväksi on muodostunut vuodesta 1978 lähtien pidetyt kansainväliset museopäivät 18. toukokuuta,¹⁶⁹ jolloin museoihin on vapaa sisäänpääsy ja näyttelyihin liittyy erilaista oheistoimintaa.

Toiminta museorakennuksen ulkopuolella ei ole uutta, mutta sen sijaan toiminnan hahmottaminen ns. *"hajautettuna museona, kokoelmana ja näyttelynä"* on uutta. Vilkun (1997) *"hajautettu museo"* -käsite pitää sisällään mm. muinaismuistolain alaiset 12000 kiinteää muinaisjäännöstä, jotka sijaitsevat museon ulkopuolella ja ovat eräänlaista Suomen historian *"hajautettu näyttely"*. Monet museot ovat ryhtyneet tuomaan esille omalla kotiseudulla olevia menneisyyden jälkiä, joita on esitelty mm. internetin kautta. Internet tarjoaa hyödyllisen kanavan tutustuttaessa etukäteen museoiden näyttelyihin ja esineisiin.¹⁷⁰

---

¹⁶⁷ Esimerkkinä Kainuun museon kehittänyt museo oppimisympäristönä. Kokeilu alkoi vuonna 1996 koulun museokerho toiminnasta ja on laajentunut ammatilliseen koulutukseen. Elo, Linnanmäki, Melanko, Mähkä & von Nandelstadh 1998, 18

¹⁶⁸ Elo, Linnanmäki & Melanko 1998, 16. Arkeologisesta tutkimuksesta on esim. historianopetukseen liittyvät arkeologiset kaivaukset lukion ja kahden maakuntamuseon yhteistyöprojektina. Tutkimustyöpajoista ovat esim. rakennustutkimus ja tekstiilikonservointi.

¹⁶⁹ Vilkuna 1998, 185.

¹⁷⁰ Vilkuna 1997, 11-12.

Suomessa on yksi museo 5000 asukasta kohden, joten museoverkostomme on asukaslukuun nähden tihein maailmassa.¹⁷¹ Museoiden käyttäjäryhmistä koulut käyttävät eniten museoita opetus- ja oppimisympäristönään. Museotilasto 1998 osoitti, että 9,2%:a kävijöistä on koululaisryhmiä. Todellisuudessa luku on suurempi, koska harvat museot erittelevät ryhmätilastoissa koululaisryhmiä. Museotyyppi luokituksen mukaan kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden osuus kaikista kävijöistä oli yhteensä 64%:a.¹⁷²

---

¹⁷⁰ Museovirasto 1999b, 1.

¹⁷¹ Kaukonen, Mattsson & Tapio 1999, 5.

7 TUTKIMUSONGELMAT JA -MENETELMÄT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museopedagogista tilannetta maamme museoissa ja saada selville niitä syitä, jotka vaikuttavat alan museoiden pedagogiseen toimintaan. Tutkimuksessa kartoitetaan myös toiminnan onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä ja niitä tekijöitä, jotka vaikeuttavat sitä, sekä museoiden ehdotuksia museopedagogisen toiminnan kehittämiseksi. Tutkimus on luonteeltaan kartoittava kyselytutkimus ja perustuu museon näkökulmaan.

Tutkimukseni pääongelmat ovat:

1. Perinteisin ja yleisin museopedagogisessa toiminnassa käytetty opetusmenetelmä on opastus. Millaista pedagogista toimintaa kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museolehtorit tai muut opetuksesta vastaavat museoalan ammattilaiset järjestävät museokävijöille?

1.1 Onko museo-opetus monipuolista eri-ikäryhmille suunnattua toimintaa?

1.2 Millaisia opetusmenetelmiä kulttuurihistorialliset ja erikoismuseot käyttävät pedagogisen toimintansa perustana?

1.3 Millaisia oppimismenetelmiä kulttuurihistorialliset ja erikoismuseot käyttävät pedagogisen toimintansa perustana?

2. Museopedagoginen toiminta on monipuolistunut 1990-luvulla. Millaisia kehittämissuunnitelmia kulttuurihistoriallisilla ja erikoismuseoilla on opetustyön kannalta ja kenelle ne on suunnattu?

3. Millaista koulutusta museolehtori tai muu opetuksesta vastaava museoalan ammattilainen tarvitsee työssään?

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

8.1 Perusjoukko ja otos

Maassamme on 146 ammatillista museota, jotka vastaavat 284 museokohteen hoidosta. Näistä kulttuurihistoriallisia museoita on 139 (42%) ja erikoismuseoita on 70 (25%).¹⁷² Valtakunnallisia erikoismuseoita on kolmetoista¹⁷³ kappaletta. Museolehtoreita kulttuurihistoriallisissa ja valtakunnallisissa erikoismuseoissa on neljässätöistä museossa, yhteensä kahdeksantoista museolehtoria. Suurissa museoissa museopedagoginen opetus ja toiminta on jaettu useamman museolehtorin kesken. Helsingin kaupunginmuseossa toimii neljä museolehtoria ja Teatterimuseossa kaksi museolehtoria, joilla on alueellinen museovastuu.¹⁷⁴ Tästä kulttuurihistoriallisten ja valtakunnallisten erikoismuseoiden perusjoukosta otanta on kolmekymmentä museota. Alan museot täyttävät seuraavat museopedagogisen toimintaan perustuvat ehdot; museon on oltava koko vuoden avoinna, museossa tulee olla museolehtori tai muu museopedagogisesta toiminnasta vastaava museoalan ammattilainen ja museossa tulee olla jonkinlaista museopedagogista toimintaa.

Kyselylomake lähetettiin kaikille neljälletoista alan museolle, joissa toimii museolehtori. Sen lisäksi valitsin otokseen kuusitoista alan museota, joissa opetuksesta vastaa muu museoalan ammattilainen. Otoksesta kulttuurihistoriallisia museoita on kaksikymmentäkaksi ja erikoismuseoita kahdeksan kappaletta. Otoksen kulttuurihistoriallisista museoista osa on maakunta- ja kaupunginmuseoita. Tutkimukseni museoista valtakunnallisia erikoismuseoita ovat Mobilia Auto- ja Tiemuseo, Suomen käsityön museo, Taideteollisuusmuseo ja Teatterimuseo.¹⁷⁵

---

¹⁷² Kaukonen, Mattson & Tapio 1999, 1.

¹⁷³ Museovirasto 1999a, 1.

¹⁷⁴ Soimu 1998, 6 ja 36.

¹⁷⁵ Museovirasto 1999a, 1.

Otanta kattaa alueellisesti koko Suomen. Liitteestä 3 selviää ketkä kulttuurihistoriallisista ja erikoismuseoista vastasivat kyselylomaketutkimukseeni.

8.2 Tutkimusaineisto ja sen keruu

Kyselytutkimus on kartoittava tutkimus. Otoksen pienen koon vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista käyttää tilastollista analyysia. Tulokset esitetään kaavioiden muodossa.

Kyselylomake koostuu strukturoiduista ja avoimista kysymyksistä. Strukturoidut kysymykset ovat osittain mielipidekysymyksiä (kysymykset 2-6, 9-14,17-31 ja 36-40). Avointen kysymysten avulla pyrin vahvistamaan strukturoitujen kysymysten vastauksia. Avoimet kysymykset raportoidaan tutkimustuloksissa erikseen (liite 2).

Kyselylomakkeen esitestauksen suoritin syys-lokakuun aikana 1998. Testaukseen osallistui alan museoiden museoammattilaisia, kasvatustieteen opiskelijoita ja kasvatustieteen asiantuntija. Valmiin kyselylomakkeen lähetin otokseen valituille museoille marraskuun alussa 1998 (liite 1). Osoitteet olin saanut Suomen museoliiton julkaisemasta *"SOIMU 1998 soitetaan museoon"*, museoalan ammattilaisten puhelinmuistiosta. Kyselyyn vastasi palautuspäivään 30.marraskuuta 1998 mennessä viisitoista museota. Joulukuun alussa lähetin muistutuskirjeen niihin kulttuurihistoriallisiin ja erikoismuseoihin, jotka eivät olleet vastanneet määräpäivään mennessä. Tämä nosti vastausprosenttia. Lopulta kyselyyni vastasi kolmestakymmenestä kulttuurihistoriallisista ja erikoismuseoista (liite 1) vastasi 63%:a (N=18 museota ja 19 vastaajaa), joista yhdellätoista vastaajalla ammattinimike on museolehtori. Yksitoista alan museota jätti vastaamatta kyselytutkimukseeni (37%:a), mikä todennäköisesti vaikuttaa jonkin verran tutkimustuloksiin.

Kyselylomakkeella haluan saada selville, millaista pedagogista toimintaa alan museot järjestävät. Ovatko perinteiset opetus- ja oppimiskäsitykset toiminnan perustana vai onko toimintaa kehitetty lähemmäs yleisökeskeistä museoajattelua? Niitä tarkastelen konstruktivistisen teorian, elinikäisen oppimisen ja Deweyn "learning by doing" -teorian avulla. Tiedustelen myös museolehtorin koulutusta ja koulutuksen sopivuutta alan museoiden opetuksessa. Koulutuksella on vaikutus museolehtorin tai muun opetuksesta vastaavan museoalan ammattilaisen pedagogiseen toimintaan.

Kyselyvastauksista on poimittu jonkin verran vastausesimerkkejä. Lainaukset olen pyrkinyt valitsemaan niin, että ne valaisisivat kyseistä asiayhteyttä.

9 TUTKIMUSAINEISTON KÄSITTELY

Museoiden määrä tutkimuksessani on kahdeksantoista ja vastaajia yhdeksäntoista. Museoista kaksitoista on kulttuurihistoriallisia museoita ja kuusi erikoismuseoita. Helsingin kaupunginmuseossa toimii neljä museolehtoria, joista kahdelle museolehtorille lähetin kyselylomakkeen. Nämä kyselylomakkeet tarkastellaan erillisinä vastauksina tutkimustuloksissa. Tutkimukseni palautettujen kyselylomakkeiden määrä on 19 kappaletta ja 18 museota.

Muuttujien (9-14, 17-30, 36-40 ja 45) mittaamisessa on käytetty Likert-tyyppistä viisiportaista asteikkoa. Likertin menetelmässä annettujen arvoasteikkojen avulla vastaajat arvioivat sitä, kuinka paljon samaa mieltä he ovat väitteiden kanssa. Likert menetelmien avulla on onnistuttu saamaan luotettavia tuloksia. Asteikko on ilmaistu tässä tutkimuksessa sekä sanallisesti, että lukuna. Käytän tätä asteikkoa muuttujissa 9-14 ja 36-40:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2 = jokseenkin samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = jokseenkin eri mieltä
- 5 = täysin eri mieltä

Muuttujissa 17-30 käytän Likertin asteikkoa, joka on ilmaistu sanallisesti ja lukuna:

- 1= käytän usein
- 2= käytän melko usein
- 3= käytän melko harvoin
- 4= käytän harvoin
- 5= en käytä

Kysely jakaantuu neljään osioon, joissa on käytetty sekä strukturoituja, että avoimia kysymyksiä. Avointen kysymysten tarkoituksena on tarkistaa ja syventää strukturoituja kysymyksiä. Ensimmäinen kokonaisuus käsittelee museon kävijämääriin liittyviä asioita (muuttujat 2-8). Toisen osan kysymykset koskevat museo-opetuksen kohderyhmiä mm. kenelle museopedagoginen toiminta on

suunnattu (muuttajat 9-13)? Kolmannessa osassa kysytään opetusmenetelmiä, joita käytetään alan museoissa pedagogisen toiminnan perustana (muuttajat 15-35). Neljännessä osassa kysytään oppimiskäsityksiä, joita käytetään museon pedagogisen toiminnan perustana (muuttajat 36-43). Viidennessä osiossa kysytään kehittämissuhteita museon pedagogisen toiminnan edistämiseksi. Museolehtorin tai muun opetuksesta vastaavan museoalan ammattilaisen koulutusta ja koulutustarpeita pedagogisen toiminnan kehittämiseksi (muuttajat 44-47).

Muuttajia on yhteensä 47. Muuttujissa 41, 43f ja 45f olen käyttänyt *muu, mikä/mitkä?* kysymystä. Muu, mikä/mitkä kysymyksellä olen halunnut antaa vastaajille mahdollisuuden tuoda esille myös muita vastausvaihtoehtoja. Muu mikä/mitkä vaihtoehtoa käytti kysymyksessä 41 yksi vastaaja ja kysymyksissä 43f ja 45f kolme vastaajista. Oppenheimin (1992) tutkimus osoitti, että mitä useampi käyttää "muu, mikä" -kohtaa, sitä epäselvempi itse kysymys on.¹⁷⁶ Tätä ongelmaa ei tutkimuksessani ollut.

Avoimien kysymysten vastausaktiivisuutta pidän varsin hyvänä, yli 70%:a vastaajista vastasi avoimiin kysymyksiin. Kysymykseen "*muut käyttämäsi opetusmenetelmät*" jätti vastaamatta yli puolet (N=10) vastaajista. Syynä tähän saattaa olla, ettei vastaajilla ollut muita opetusmenetelmiä pedagogisen toiminnan kannalta. Yleisesti esseevastauksiin oli paneuduttu, mikä osaltaan todistaa museopedagogisen toiminnan uudistamisen ja kehittämisen tarvetta.

---

¹⁷⁶ Oppenheim 1992, 56.

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Aineiston luotettavuutta arvioidaan ulkoisen ja sisäisen luotettavuuden perusteella. Ulkoinen luotettavuus liittyy siihen, missä määrin tutkimustulokset ovat yleistettävissä suurempaan perusjoukkoon. Sisäisessä luotettavuudessa on kyse siitä, miten luotettavasti ja oikein tutkimusotoksesta saadaan tietoja.¹⁷⁷

Mittauksen realibiliteetillä tarkoitetaan mittarin kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Kyselylomakkeen vastausprosentti 63%:a on hyvä tutkimustulos. Vastausprosentin perusteella voidaan tehdä luotettavia arvioita museopedagogiikan tilasta alan museoissa. Vastausten tulkitsemisessa olisi ollut kiinnostavaa tuoda esille vastaajien koulutus ja työkokemus museopedagogisessa toiminnassa.

Mittauksen validiteetti eli pätevyys osoittaa miten pitkälle analyysissä käsitellyt indikaattorit ilmaisevat, sitä mitä niiden on tarkoitus ilmaista. Validiteetti jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäisen validiteetin tarkistus edellyttää teoreettisten johtopäätösten, käsitteiden ja hypoteesien johdonmukaisuuden tarkistamista. Nämä voidaan tarkistaa terveen järjen eli päättelyn avulla. Ulkoinen validiteetti ilmaisee teoreettisten johtopäätösten ja empiirisen aineiston välisen suhteen.¹⁷⁸ Yleisesti kyselylomakkeen haittana pidetään sitä, että tulosten luotettavuus riippuu vastaajien muistista ja ulospäin suuntautuneisuudesta. Yleistämisoongelmaa ei tutkimukseeni liity. Koska tutkimuksessani on mukana kaikki kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museolehtorit, ja muut alan suurimmat museot, joissa järjestetään museopedagogista toimintaa.

Olen käyttänyt tutkimuksessani käsitettä museopedagogiikka, koska se käsitteenä on museo-opetusta laajempi ja kattaa kaiken museossa tapahtuvan pedagogisen toiminnan. Tutkimuksessani käsite museopedagogiikka ei herättänyt vastaajien joukossa minkäänlaista ihmetystä.

---

¹⁷⁷ Grönfors 1982, 173-174.

¹⁷⁸ Id.

11 TUTKIMUSTULOKSET

11.1. Tutkimuksessa olevien museoiden taustatietoja

Aluksi käsittelen tutkimuksessa olevien museoiden taustatietoja. Taustatiedot antavat kuvan museoista ja niiden resursseista museopedagogisessa toiminnassa. Tutkimuksessa on mukana kaksitoista kulttuurihistoriallista museota ja kuusi erikoismuseota. Helsingin kaupungin museossa toimii neljä museolehtoria, joista otokseen valitsin kaksi museolehtoria. Teatterimuseossa toimii kaksi museolehtoria, joista otokseen valitsin yhden museolehtorin.

Tutkimuksessa olevista kulttuurihistoriallisista museoista kuusi ja erikoismuseoista kaksi ilmoitti vuoden 1997 kävijämäärän välille 20001-40000. Kahdessa kulttuurihistoriallisessa museossa kävijämäärä ylitti yli 80001 (20%:a). Loput tutkimukseni museot olivat alle 10000 ja 40000-80000 kävijämäärän välillä. Yksi tutkimuksessa olevista museoista oli suljettu vuonna 1997. Museo avattiin uudistettuna vasta kesäkuussa 1998. Olen ottanut museon tutkimukseeni mukaan museopedagogisen toiminnan kannalta.

Tutkimukseni osoitti, ettei museon kävijämäärällä ole suurta vaikutusta museon pedagogisen toiminnan järjestämisessä. Eniten museopedagogista toimintaa järjesti yli 80 000 kävijämäärän kulttuurihistoriallinen museo ja toiseksi eniten alle 10 000 kävijämäärän erikoismuseo. Yhteistä näille edellä mainituille museoille oli se, että kummassakin museossa oli museopedagogisesta toiminnasta vastaava kokopäiväinen museolehtori. Vähiten museopedagogista toimintaa järjesti yli 2000 kävijämäärän kulttuurihistoriallinen museo. Johtopäätösten tekeminen tulosten perusteella on vaikeaa. Voidaanko olettaa, että niissä museoissa, joissa on museolehtori niin museopedagoginen toiminta on aktiivisempaa ja monipuolisempaa. Museolehtorin päätehtävänä on museopedagogisen kasvatus- ja opetustoiminnan järjestäminen eri-ikäisille museokävijöille. Muu museopedagogisesta toiminnasta vastaava museoalan ammattilainen usein hoitaa peda-

gogista toimintaa päätyönsä ohessa. Tällöin hän ei pysty museopedagogisen toiminnan kokonaisvaltaiseen panostamiseen ja kehittämiseen, kuten kokopäiväinen museolehtori. Museoiden toimintaa hallitsee ensisijaisesti *budjetti*, joka luo toiminnan lähtökohdat. Budjetti määrää myös museopedagogisen toiminnan lähtökohdat ja toiminnan rajat. Henkilökunta- ja tilaresurssit asettavat omat vaatimuksensa toiminnalle ja sen järjestämiselle.

11.2. Museon kohderyhmät

Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden kolme tärkeintä opetuspalveluja käyttävää kohderyhmää muodostuivat päiväkotiryhmistä, ala- ja yläasteen oppilasryhmistä ja ammatillisista oppilaitosryhmistä. Tärkein kohderyhmä, joka käytti eniten alan museoiden opetuspalveluja oli peruskoulu, ala- ja ylä-asteen oppilaat. Toiseksi eniten käyttivät alan museoiden opetuspalveluja päiväkotiryhmät ja kolmanneksi ammatilliset oppilaitokset. Lukiolaisten ja yliopiston opiskelijaryhmien käyttöaste oli vain neljännes kaikista museokävijöistä. Tutkimuksen ammatilliset oppilaitokset muodostuivat mm. käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksista ja ammattikouluista. Muut tutkimustuloksissa esiintyvät ryhmät olivat kurssi-keskukset, aikuisopiskelijat, harrasteipiirit, yritykset ja matkatoimistot.

Tutkimustulokset osoittavat, että lapset ja nuoret ovat edelleenkin kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden tärkeimmät kävijäryhmät, joille pedagoginen toiminta on suunnattu. Vähiten museon palveluja käyttivät edelleenkin lukiolaiset ja aikuisryhmät. Yksi vastanneista oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että heidän museo-opetuksensa on suunnattu vain lapsiryhmille. Kuitenkin vastaajista kolmetoista (68%:a) piti edelleenkin museo-opetusta monipuolisena ja eri ikäryhmille suunnattuna toimintana. Onko niin, että tavoitteena ovat eri ikäryhmät, mutta käytännössä lapset ja nuoret ovat edelleenkin otollisin käyttäjäryhmä pedagogisen toiminnan kannalta? Tutkimustulokset osoittivat, että yli puolet (N=10) vastaajista oli tyytyväinen antamaansa museo-opetukseen, jossa korostui

elämysten ja kokemusten tuottaminen eri ikäryhmille. Sen sijaan opetuksen tasoa suhteessa kohderyhmään ei tutkimuksessani arvioitu.

11.3 Taide-, ympäristö- ja kulttuurikasvatusohjelma pedagogisen toiminnan perustana

Tutkimukseni kahdeksastatoista kulttuurihistoriallisesta ja erikoismuseosta vain seitsemällä museolla on oma taide-, ympäristö-, kulttuurikasvatusohjelma tai muu kasvatusohjelma museopedagogisen toiminnan lähtökohtana. Taidekasvatus- tai kulttuurikasvatusohjelma oli kolmella museolla: Gallen-Kallelan, Keski-Suomen ja Helsingin kaupunginmuseolla. Gallen-Kallelan museon taidekasvatusohjelmassa painottui internetsivut, työpajatoiminta ja luennot. Vastauksessa korostui taidekasvatuksen avulla elävöittäminen, itsensä löytäminen ja kaavojen antaminen taiteen historialle. Toisaalta tärkeäksi vastaaja koki taiteenteon perinteiset metodit, joita pyrittiin tekemään tunnetuksi museokävijöille. Puurula (1996) on tuonut esille ajatuksen, että kun taidekasvatus liitetään elinikäiseen oppimiseen ja tietojen ammentaminen kulttuurisesta ympäristöstä ja historiallisesta perinteestä on luonnollisempaa puhua kulttuurikasvatuksesta kuin taidekasvatuksesta.¹⁷⁹ Eräs vastaaja oli sitä mieltä, että kulttuurihistoriallisessa museossa *"on perustellumpaa laatia kulttuurikasvatusohjelma"* kuin taidekasvatusohjelma.

Ympäristökasvatusohjelma oli yhdellä museolla. Ohjelman tavoitteena oli keskittyminen rakennetun ympäristön opetukseen. Rakennettu ympäristöopetus on suunnattu opettajia kouluttamalla kaikille alueen oppilaitoksille. Yksi museo ilmoitti muun kasvatusohjelman, se sisälsi taide-, ympäristö- ja kulttuurikasvatusohjelman. Museolla on joka vuosi uudet tavoitteet, teemat ja uusi kasvatusohjelma. Tässä tapauksessa kasvatusohjelman määrittäminen on mahdotonta.

---

¹⁷⁹ Puurula 1996, 131-135.

Vastaja määritteli kasvatusohjelmansa seuraavasti:

museolla on oma kummiluokka, opettajien kanssa olen suunnitellut neljän vuoden ajan vuosittaiset kasvatusohjelmat... oppilaat käyvät museossa 1 krt/ kk, ohjelma ois sekä kulttuuriperintöön tutustuminen, ympäristökasvatuksen ja taidekasvatuksellinen aspekti.

Tutkimustuloksista näkyi selvästi, että museosektorilla ei ole yhtenäistä kasvatus- ja opetustavoitetta, eikä lakisääteistä velvollisuutta taide-, ympäristö-, kulttuuri- tai muun kasvatusohjelman perustamisesta.¹⁸⁰ Tämän tutkimuksen mukaan kasvatusohjelmien käyttö museoiden pedagogisen toiminnan lähtökohtana oli vähäistä. Tähän vaikutti mm. kokopäiväisen museolehtorin puuttuminen. Tutkimukseni kahdeksastatoista kulttuurihistoriallisesta ja erikoismuseoista yhdellätoista museolla oli oma museolehtori.

Tässä tutkimuksessa vain kolmanneksella alan museoista oli oma kasvatusohjelma.

Eräs vastaaja totesi, että

ehkä vierastan sanaa kasvatusohjelma, mutta tavoitteenamme on auttaa eri-ikäisiä ihmisiä ymmärtämään... oma kokemus ja itse tekeminen ovat avainsanoja.

Tutkimustuloksista kahdellatoista museolla ei ole omaa kasvatusohjelmaa, vaan pedagoginen toiminta on järjestetty muiden tavoitteiden ja museon resurssien mukaan. Tähän saattaa vaikuttaa se, että tutkimukseni museoista seitsemällä ei ollut kokopäiväistä museolehtoria, vaan pedagogista toimintaa hoiti muu opetuksesta vastaava museoalan ammattilainen. Ilman kokopäiväistä museolehtoria mahdollisuus aktiiviseen ja monipuoliseen pedagogiseen toimintaan on lähes mahdotonta.

---

¹⁸⁰ Museolaki (3.8.1992/279) - lain muutos (20.12.1996/1166). Museoliitto 1999, 2.

Aktiivinen ja monipuolinen pedagoginen toiminta ei välttämättä vaadi omaa kasvatusohjelmaa. Yhdellä vastaajalla ei ollut jatkuvasti esillä olevaa peruskokoelmaa, vaan näyttelytoiminta perustui vaihtuviin näyttelyihin. Pitkäjännitteisen kasvatusohjelman luominen ei vastaajan mielestä ollut mahdollista.

Suomen käsityönmuseon taidekasvatusohjelma

Suomen käsityönmuseo on valtakunnallinen erikoismuseo, Jyväskylässä. Museo sai kokopäiväisen museolehtorin vuonna 1987, josta lähtien museo on pyrkinyt tarjoamaan monipuolista, virikkeellistä ja säännöllistä museopedagogista toimintaa.

Museon museopedagogiikan tavoitteena on kaikenikäisten kävijöiden innostaminen elämyksellisen käsityön kohtaamiseen ja tiedostamiseen moni-ilmeisen käsityön osaksi jokapäiväisessä elämässä. Museo toimii tiennäyttäjänä, kuinka laaja käsite "käsityö" todella on, nostamalla esille eri tekniikoita, taitoja, tutkittua tietoa ja taidetta. Taide käsityökasvatuksessa¹⁸¹ antaa taidollisia valmiuksia ilmaista itseään. Käsityökasvatuksen lähtökohtana ovat sisäinen ja ulkoinen evaluointi. Käsityö on osa suomalaista kulttuuria, se liitetään aina aikaansa ja vallitseviin arvoihinsa. Käsityö prosessina ja produktiona, on johdattelua taiteen monipuoliseen maailmaan. Yhä enemmän käsityötaitojen opettaminen on siirtynyt koulujen ulkopuolelle, vapaa-ajan sektoreille. Museo pyrkii innostamaan ja tukemaan koululaisten omaehtoista työskentelyä ja elämyksien kokemista käsityössä ja eri taiteenaloilla.

¹⁸¹ Kojonkoski-Rännilä (1998) määrittelee käsityön ja taiteen toiminnaksi, jossa ihminen tuo olevaisesta esille jotain sellaista, joka itsestään ei voi tulla olevaksi. Näin syntynyt artefakti on ajassa suhteellisen pysyvä ja konkreettinen esine, käsityötuote tai/tai taideteos, Taidekasvatuksen tunnetuin tutkija Elliot W. Eisner pitää taiteen tekemisen prosessia pitkälti samanlaisena kuin käsityöprosessissa. Joten museossa tapahtuva käsityökasvatus voidaan liittää osaksi taiteen tekemisen prosessia, 97 ja 106.

Alle kouluikäisten käsityökasvatuksessa perustaitoja harjoiteltaessa on tärkeintä säilyttää tekemisen riemu ja löytämisen ilo. Lapset tutustuvat perusnäyttelyyn kuvasuunnistuksen avulla. Perusnäyttelyn esineitä on valokuvattu ja he etsivät näyttelystä kuvassa olevan tai kuvan osittain näkyvän esineen, josta sitten keskustellaan. Itse tekeminen ja toiminnalliset opastukset ovat osa museokäyntiä. Päiväkotiryhmien kanssa on yhteistyötä idea- ja koulutuspäiviä päivähoito-henkilökunnalle. Jyväskylän päivähoiton taidekasvatusprojekti järjestettiin vuosina 1997-98.

Koululaisille museo pyrkii antamaan innostuksen kipinän, tietoa ja tahdon oppia tai-toja erilaisissa työnäytöksissä, työpajoissa ja luennoilla. Museo pyrkii innostamaan ja tukemaan koululaisten omaehtoista työskentelyä ja elämyksien kokemista käsityössä ja eri taiteen aloilla.

Nuorille museon näyttelyillä pyritään antamaan mahdollisuus opetella havaitsemista ja näkemistä, oivaltamista ja kasvamista aktiivisiksi tarkkailijoiksi. Tutustuminen eri taiteilijoiden ja käsityöläisten toimintaan ja elämänmuotoon mahdollistetaan kutsumalla taiteilijoita ja käsityöläisiä työvälineineen museon tiloihin. Esim. muse-ossa järjestettiin monikulttuurikurssi, jossa lukiolaisille tarjottiin "elämyksellinen lyhytmatka käsityön historiaan". Museo tarjoaa infoa käsi- ja taideteollisuusala- ja koulutuksesta. Museolla on kiinteä yhteistyö paikallisen yliopiston kanssa. Yhteistyössä museon ja Jyväskylän yliopiston opettajakoulutuksen opiskelijoiden kanssa järjestettiin soitintyöpaja.¹⁸²

Aikuisväestölle museon tavoitteena on johdatella museoyleisö eri menetelmin ja kei-
noin käsityön ja tekemisen maailmaan, heidän omista lähtökohdistaan käsin. Museossa on järjestetty eri yhteistyötahojen kanssa seminaareja ja luentoja, joissa pohditaan käsityön eri ilmiöitä. Seminaarien aiheina ovat olleet käsityö ammattina,

---

¹⁸² Manninen 1996, 1-2; Manninen 1998,1-3.

käsityön laatu ja imago, markkinointi ja kansainvälisyys sekä käsityön merkitys ihmiselle ja käsityö viestinä.¹⁸³

11.4 Museopedagogiikassa käytetyt opetusmenetelmät

Museoissa käytetyt opetusmenetelmät jaoin neljääntoista eri vaihtoehtoon (ks. liite 2, muuttujat 17-30), joita tarkastelin Likertin-asteikolla ja sanallisesti ilmaistuna: käytän usein, käytän melko usein, käytän melko harvoin, käytän harvoin, en käytä. Opetusmenetelmien prosentuaalinen jakautuminen selviää taulukosta 1.

---

¹⁸³ Manninen 1998, 3-4.

TAULUKKO 1. Opetusmenetelmien käyttöaste

Opetusmenetelmät	F	käytän usein	käytän melko usein	käytän melko harvoin	käytän harvoin	en käytä
Näyttelykohtaiset opastukset	19	78,9%	15,8%	5,3%	-	-
Työnäytökset	18	-	16,7%	22,2%	33,3%	27,8%
Työpajatoiminta	18	11,1%	38,9%	5,6%	16,7%	27,7%
Opetuspakettien käyttö	19	15,8%	31,6%	26,3%	15,8%	10,5%
Av-välineet ja -materiaalit	19	10,5%	42,1%	21,1%	26,3%	-
Lainattavat kiertonäyttelyt	19	15,8%	10,5%	31,6%	10,5%	31,6%
Yleisötilaisuudet ja -luennot	19	10,5%	42,1%	36,8%	5,3%	5,3%
Multimedia- ja internetopetus	19	5,3%	31,6%	-	15,8%	47,3%
Opintoretket ja tutustumiskäynnit	19	-	21,1%	21,1%	31,6%	26,2%
Tutkivat menetelmät	19	-	15,8%	15,8%	21,1%	47,3%
Draamamenetelmät	19	-	26,3%	10,5%	21,1%	42,1%
Dokumentointiprojektit	19	-	21,1%	10,5%	21,1%	47,3%
Leirikoulutoiminta	19	-	-	10,5%	26,3%	63,2%
Erilaiset museo-pedagogiset yhteistyöprojektit	18	5,6%	38,9%	11,1%	22,2%	22,2%

Opetusmenetelmistä ylivoimaisesti suosituin oli näyttelykohtainen opastus. Näyttelykohtaisia opastuksia käytti usein ja melko usein melkein kaikki (95%:a) tutkimukseni kulttuurihistorialliset ja erikoismuseot. Opastusten ylivoimaisuus tulee esille myös aikaisemmissa tutkimuksissa. Silanderin (1993) ja Silvolan (1995) tutkimuksissa lähes kaikki museot pitivät opastusta yleisimpänä opetusmenetelmänä (95,2%¹⁸⁴ ja 86,7%¹⁸⁵). Toiseksi käytetyin opetusmenetelmä oli yleisötilaisuudet ja luennot, sekä av-välineet ja materiaalit, joita käytti usein ja melko usein yli puolet (N=10) tutkimukseni museoista. Yksi museo ei käyttänyt ollenkaan yleisötilaisuuksia ja luentoja, johtuen museon luonteesta. Kolmanneksi suosituimmaksi opetusmenetelmäksi tuli työpajatoiminta, joita käytti usein ja melko usein puolet (N=9) alan museoista. Työpajatoimintaa ei käyttänyt ollenkaan viisi alan museoista. Tämä viittaa siihen, ettei tekemiseen perustuva työpajatoiminta ole jokapäiväistä kulttuurihistoriallisissa ja erikoismuseoissa. Työpajatoiminta vaatii onnistuakseen paljon etukäteissuunnittelua ja -valmistelua sekä kokopäiväistä museolehtoria.

Opetusmenetelmistä multimedia- ja internetopetus, tutkivat menetelmät, draamamenetelmät ja dokumentointiprojektit olivat vähiten käytettyjä opetusmuotoja. Lähes puolet alan museoista ilmoitti, ettei käytä näitä edellä mainittuja opetusmenetelmiä museopedagogisen toiminnan perustana. Leirikoulutoiminta oli vähiten käytetty opetusmuoto, kaksitoista alan museota ei käyttänyt sitä ollenkaan opetusmenetelmänään.

Opetusmenetelmien ääripäät (taulukko 1, s. 59) tässä tutkimuksessa olivat näyttelykohtaiset opastukset ja leirikoulutoiminta. Näyttelykohtaisia opastuksia käytti usein lähes kaikki vastanneet (N=15) ja leirikoulutoimintaa ei käyttänyt ollenkaan yli puolet (N=12) vastaajista.

Tutkimukseni osoitti, että niissä museoissa, joissa oli museolehtori näyttelykohtaisia

---

¹⁸⁴ Silander 1993, 59.

¹⁸⁵ Silvola 1995, 37.

opastuksia käytti usein ja melko usein kaikki vastanneet. Työpajatoimintaa käytti usein ja melko usein kahdeksan tutkimukseeni osallistuneista museolehtoreista. Museopedagogisia yhteistyöprojekteja käytti usein ja melko usein puolet tutkimukseni museolehtoreista. Neljännes vastaajista ei käyttänyt työpajatoimintaa (N=5) ja museopedagogisia yhteistyöprojekteja (N=4). Nämä museot olivat sekä pieniä, että keskisuuria museoita kävijämäärältään 13000-52000 välillä. Ongelmaksi suurimmassa osassa näistä museoista osoittautui ajan, tilan ja museolehtorin puute.

Opastuksen ylivoimainen asema johtuu siitä, ettei opastus vaadi materiaalihankintoja eikä välineistöä ja on mahdollista suuremmallekin kävijäryhmälle. Mutta onko käytännössä näin? Museossa, kuten koulussakin suuret oppilasryhmät eivät opetuksen kannalta ole paras vaihtoehto. Pienet ryhmät ovat niin oppimisen kuin opastuksen kannalta helpompia heille itselleen ja opettajalle, ja museossa museolehtorille. Opastuksen järjestäminen on helppoa ja joustavaa, parhaimmillaan vuorovaikutusta museolehtorin ja museokävijän välillä. Yksi vastaajista totesi, että *"opastuksilla, esimerkiksi kaikki 5. luokat tavoitetaan koko ikäryhmä"*.

Museolehtorin puuttuminen näkyi vaikeutena järjestää säännöllistä ja suunnitelmallista pedagogisesta toimintaa. Muut opetuksesta vastaavat museoalan ammattilaiset pitivät toiminnan puutteena ajan, resurssien, tilan, henkilökunnan ja oman opetusbudjetin puuttumista. Yksi vastaajista totesi, että *"ei ole välineitä, taitoa tai tarvetta"*. Opetukseen varattu budjetti luo käytännössä museopedagogisen toiminnan perustan. Kolmannes (N=6) vastaajista ilmoitti leirikoulutoiminnan, draamamenetelmien, dokumentointiprojektien ja tutkivien menetelmien käytön vähyyden syyksi ajan, taloudellisen- ja henkilökuntaresurssipulan. Suurin osa vastaajista ilmoitti, että on avoin uusille mahdollisuuksille.

11.4.1 Muut käytetyt opetusmenetelmät

Kysymysten 17-30 opetusmenetelminä käytin neljäätoista erilaista vaihtoehtoa (kts. liite 2). Opetusmenetelmäluettelon kattavuutta ilmaisee mm. se, että tutkimukseen osallistuneista museoista kymmenen (53%:a) jätti vastaamatta kysymykseen 31, "*Muut käyttämäsi opetusmenetelmät*".

Opetusmenetelmien käyttö alan museoissa on museokohtaista ja riippuu henkilökunnan resursseista. Muita käytettyjä opetusmenetelmiä olivat teemaopastukset, dialogit ja opetuskeskustelut, joita käytti yli puolet (N=10) vastaajista. Vuorovaikutussuhde museoammattilaisen ja museokävijän välillä näyttää olevan erittäin tärkeä opetusmuoto. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja Deweyn "learning by doing -teoria" (tekemällä oppiminen) osoittautuivat tärkeiksi opetus- ja oppimismuodoiksi. Lähes kaikki vastaajat (N=15) olivat sitä mieltä, ettei tekemällä oppiminen ollut *käytetyin* museo-opetuksen muoto. Sen sijaan yli puolet (N=11) vastaajista oli täysin samaa mieltä ja kolmannes (N=5) vastaajista jokseenkin samaa mieltä, että museo-opetus on havainto-opetusta, joka perustuu näkemiseen, kokemiseen, elämykseen ja oivallukseen. Leimu & Kuhmonen (1986) esittävät kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden tavoitteiksi havainto-kokemukset, oivalluskyvyn ja elämysten tuottamisen.¹⁸⁶ Tutkimustulokset osoittivat samansuuntaisia tavoitteita alan museoissa.

Käytettyjen opetusmenetelmien tutkimustulokset osoittavat, että konstruktivistinen oppimiskäsitys on vieläkin, vain osittain vallitsevana alan museoissa. Mutta, miksi? Johtuuko se siitä, että konstruktivistinen oppimiskäsitys vaatii museolehtorilta tai muulta museopedagogisesta toiminnasta vastaavalta museoalan ammattilaiselta paljon etukäteissuunnittelua, -valmisteluja ja aikaa toteutuakseen. Kuitenkin vastaajista yli puolet (N=10) piti oppimisessa kävijän omaa ajattelua ja tekemiseen perustuvaa toimintaa (Deweyn, learning by doing -teoriaa) tärkeänä.

---

¹⁸⁶ Leimu & Kuhmonen 1986, 24

Eräs vastaajista totesi asian seuraavasti:

ne aktivoivat oppilaita ja he ovat saaneet niistä myös onnistumisen iloa. Eivät halua lopettaa lainkaan mm. taideleikkiä. Työpisteet mm. kehrääminen, karstausta ja matonkutominen antavat kosketuksen todelliseen elämään ja kulttuuriperintöön.

Museoissa pedagoginen toiminta pohjautuu näyttelyn kautta museon omaan esine- ja materiaalikokoelmaan, joita harvoin voidaan käyttää pedagogisessa toiminnassa havainnoinnin välineenä. Museoiden aitojen esineiden rajoitteena ovat, etteivät ne ole ikuisia, joten usein opetusvälineenä käytetään kopioita ja muuta visuaalista mediaa.

11.4.2 Museopedagogiset yhteistyöprojektit

Lähes puolet (N=8) (ks. taulukko 1, s.51) vastaajista käytti usein ja melko usein erilaisia museopedagogia yhteistyöprojekteja pedagogisen toimintansa perustana. Vain neljännes (N=4) vastaajista, ei käyttänyt ollenkaan minkäänlaisia museopedagogisia yhteistyöprojekteja.

Olen jakanut museoiden museopedagogiset yhteistyöprojektit tulosten perusteella viiteen ryhmään: yhteistyö eri koululaitosten kanssa (peruskoulu, lukio, yliopisto ja muut ammatilliset oppilaitokset), yhteistyö muiden museoiden kanssa, yhteistyö muiden yhteisöjen kanssa, internet- ja multimediaprojektit ja muut yhteistyöprojektit. Tutkimus osoitti, että suosituin yhteistyökumppani oli koululaitos (peruskoulu, lukio, yliopisto ja erilaiset ammatilliset oppilaitokset), jonka kanssa yhteistyötä teki yli puolet (N=8) vastanneista. Museon sijainti vaikutti ratkaisevasti siihen kenen kanssa yhteistyötä tehtiin. Koulukaupungeista Jyväskylällä, Turulla ja Helsingillä yhteistyökumppani oli usein mitenkään OKL, yliopisto tai muu ammatillinen oppilaitos. Yleisenä ongelmana koulun ja museon välillä, pidettiin tiedon puutetta opettajien ja museohenkilökunnan välillä. Eräs vastaaja totesi, että "*koululais-*

vierailuja voisi hieman lisätä. Yhteistyötä pitäisi kehittää opettajien kanssa". Ne vastaajat, jotka olivat yhteistyössä koululaitoksen kanssa tekivät myös yhteistyötä muiden yhteistyötahojen kanssa. Muiden museoiden kanssa yhteistyö-projekteista, esimerkkinä Cultural Heritage -seminaari 1997 Turussa, Baltic connection -yhteistyöprojekti Pietarin, Tallinnan ja Tukholman kaupunginmuseoiden pedagogisten yksikköjen kanssa (ala-asteen oppilaat eri kaupungeissa ja museokävijät).

Muita yhteistyökumppaneita olivat kansalais- ja työväenopistot, teatteri ja Suomen Tammi -projektiin osallistuminen. Suomen Tammi -projekti on Suomen Tammen, Museoviraston ja Opetushallituksen kulttuuriperintöopetuksen kehittämisprojekti, joka käynnistettiin vuonna 1998. Kehittämisprojektin avulla halutaan luoda malleja museoiden ja koulujen yhteistyölle.¹⁸⁷ Museon ja koulun välinen yhteistyö koetaan tärkeäksi etenkin museopedagogisen toiminnan kannalta. Vastanneista neljänneksellä (N=3) ei ollut yhteistyöprojekteja kuluneen vuoden aikana, nämä museot kuuluivat 2000-23000 kävijämäärän museoihin. Tutkimustulokseni osoittavat, että yhteistyön tekeminen eri tahojen kanssa on erittäin merkittävä toimintamuoto pedagogisen toiminnan kannalta.

11.5 Museopedagogiikan toimintatavoitteet ja -periaatteet

Museopoliittisen ohjelman (1981) mukaisesti museon opetuksellisena tehtävänä on tiedon ja tietämyksen tarjonnan lisääminen ja kiinnostuksen herättäminen museoyleisöä kohtaan.¹⁸⁸ Tutkimukseni museoilta kysyttiin kolme tärkeintä tehtävää pedagogisen toiminnan kannalta. Tärkeimmäksi tehtäväksi osoittautui kiinnostuksen herättäminen kulttuuriperintöä tai museon erikoisalaa kohtaan (67%:a). Toiseksi elämyksiä antava opetus ja oppiminen (59%:a) ja kolmanneksi elinikäinen oppiminen (33%:a). Nämä tehtävät tuli perustella kysymyksessä 43, josta seuraavalla sivulla vastaajien esimerkkejä.

---

¹⁸⁷ Von Nandelstadh 1998,

¹⁸⁸ Museopoliittinen ohjelma 1981, 23.

Kiinnostuksen herättämisestä kulttuuriperintöä tai museon erikoisalaa kohtaan:

Museossa on saatava kävijä vakuuttuneeksi museon yhteiskunnallisesta merkityksestä. Tänä kertakäyttöaikakautena on tärkeää saada jo lapset ymmärtämään isien työn ja taitojen merkitys ja kulttuuriperinnön vaaliminen

Museossa on aina läsnä ennen ja nyt asetelma.

Elämyksiä antava opetus ja oppiminen:

Elämykset auttavat muistamaan.

Elämysten kautta herätetään mielenkiinto.

Elämyksestä syntyy aito kiinnostus, joka on oppimisen perusedellytys.

Elinikäinen oppiminen:

Elinikäinen oppiminen koskee paitsi asiakkaita, myös museon henkilökuntaa, jota asiakkaat myös opettavat.

On otettava huomioon eri elämänvaiheissa olevat ihmiset.

Kolme vastaajista valitsi vastausehdotuksen *muu, mikä*, johon he saivat kirjoittaa omia ehdotuksiaan. Nämä ehdotukset olivat omien ajatusten, mielipiteiden ja keskustelun herättäminen, ajan tajun opettaminen ja oppimaan oppiminen. Kuusi vastaajista ei perustellut tehtäviään ja järjestystä pedagogisen toiminnan kannalta. Voidaanko olettaa, että he pitivät tehtäviään itsestään selvinä.

11.5.1 Esimerkkejä pedagogisen toiminnan periaatteista

Pyysin vastaajia kertomaan esimerkkien avulla museoiden pedagogisista toimintaperiaatteista, joille museo-opetuksenne on rakennettu. Yli puolet vastaajista korosti konstruktivistiseen oppimiseen ja opetukseen perustuvaa toimintaa. Toiseksi tärkeimpänä tehtävänä neljännes (N=4) vastaajista piti Deweyn "learning by doing -teoriaa", tekemällä oppimista. Kolmanneksi tärkein pedagogisen toiminnan perusta oli elinikäinen oppiminen. Vastaajat esittivät mm. seuraavanlaisia esimerkkejä pedagogisen toimintansa periaatteista.

Konstruktivistinen oppiminen:

Tekemisestä saat kokemuksen, kokemuksesta elämyksen, (positiivisesta) elämyksestä pysyvän tiedon, tiedosta oppimisen ilon ja halun tehdä, kokea, oppia enemmän.

Ideana on, että asiakas löytää tai rupeaa pohtimaan itse omaa suhdettaan käsityöhön ja omaan persoonallisuuteen...

Tekemällä oppiminen:

Oma oivallus, oma kokemus, itse tekeminen esimerkiksi tallennus- ja tutkimusprojekteissa.

Linnassa eläytyminen aikakauden henkeen esim. pukeutumalla ritariiksi ja seikkailemalla linnan käytävillä. Viitekehyksenä koulussa opittu ja oppaan sanoma.

Elinikäinen oppiminen:

Tietomäärä arvioidaan kuulijan mukaan.

Ryhmän taso ja vastaanottokyvyn arvioiminen ja opetuksen virittäminen siihen sopivaksi on yksi ohjenuora. Olemme aina valmiina räätälöimään opetusta tarpeiden ja toiveiden mukaan.

Vastaajista viisi (26%:a) jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Kysymykseen vastaamatta jättäneet museot olivat sekä pieniä, että suuria museoita (kävijämäärältään 16 000 - yli 80 000). Johtopäätösten tekeminen kävijämäärän perusteella on vaikeaa. Voisiko olettaa, että pedagogisen toiminnan periaatteita oli vaikea tuoda tiivistettynä esille, tai niitä ei tutkimukseni museoilla ole ollenkaan.

11.6. Opetustyön kehittämisehdotukset

Kysymys " *Museosi opetustyön tärkeimmät kehittämistarpeet ja kenelle ne on suunnattu*" kokoaa avoimet kysymykset yhteen. Kysymys antaa mahdollisuuden tuoda esille tiivistettynä opetustyön tärkeimmät kehittämistavoitteet. Vastauksista nousi esille kaksi tärkeintä kehittämistavoitetta. Tärkeimpänä opetustyön kehittämistavoitteena kolmannes (N=6) vastaajista piti koulun ja museon välistä yhteistyötä ja yhteistyön syventämistä opetustyössä. Josta seuraavassa kaksi esimerkkiä:

Tulisi laatia vuosittaiset opetussuunnitelmat yhdessä koulujen kanssa ja museon arkisto- ja esinekokoelmien laajempi hyödyntäminen kouluopetuksessa.

Museon ja koulun välisen yhteistyön modernisointi: museokäynti ei saa olla 1 A 4, joka täytetään rastiruutuun vastauksilla ja ristisanatehtävällä.

Toiseksi tärkeimpänä kehittämistavoitteena vastaajista kolme piti multimedian ja internetin tehokkaampaa hyödyntämistä museon opetustyössä. Muita museo-kohtaisia tavoitteita oli rakennetun kulttuuriympäristön huomioiminen opetuksessa, laajan yleisön tavoittavat yleisöluennot, näyttelyitä kaikille ikäryhmille ja yhteistyön tekeminen kansainvälisellä tasolla.

Koulun ja museon välistä yhteistyötä tutkitaan mm. Suomen Tammi -projektin 1998-2000 avulla, johon vastaajista kolme oli osallistunut. Osoittaako tämä sitä, että koulun ja museon välistä yhteistyötä pidetään tärkeimpänä alan museoiden opetustyön kehittämistavoitteena? Käytännön tasolla Suomen museoliitto pyrkii kehittämään museon ja koulun välistä yhteistyötä mm. täydennyskouluttamalla museoammattilaisia ja järjestämällä aiheeseen liittyviä kursseja ja seminaareja.¹⁸⁹

10.7 Museolehtorin koulutus

Museopedagogisesta toiminnasta vastaavan museolehtorin tai muun museoalan ammattilaisen koulutus on tärkeä toiminnan ja sen kehittämisen kannalta. Museolehtorin tai muun museopedagogisesta toiminnasta vastaavan museoalan ammattilaisen koulutusvaatimuksena on soveltuva korkeakoulututkinto ja perehtyneisyys omaan toimialaan .

Tutkimustulokset osoittivat, että suurimmalla osalla museopedagogisesta toiminnasta vastaavalla museoammattilaisella oli ylempi korkeakoulututkinto (N=14). Korkeakoulututkinnon suorittaneista kolmella vastaajalla oli myös opettajapätevyys. Yhdellä vastaajalla oli muu koulutus, artonomi ja opettajapätevyys. Hänen mukaansa *"korkeakoulututkinto saattaisi auttaa uskottavuudessa"*.

Opettajapätevyys ei ole pakollinen museolehtorin tai muun opetuksesta vastaavan museoalan ammattilaisen pätevyysvaatimuksissa. Tutkimukseni mukaan yli puolet (N=10) korkeakoulututkinnon suorittaneista piti opettajapätevyyttä tarpeellisena museopedagogisen toiminnan kannalta. Opettajapätevyyden tarpeellisuutta korostaa jo kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden kolme suosituinta kävijäryhmää pedagogisen toiminnan kannalta eli päiväkotijoukko, koululais- ja opiskelijaryhmät.

---

¹⁸⁹ Vilkuna 1998, 193.

Opettajapätevyyden tarpeellisuutta vahvistavat seuraavat vastaajien lausumat.

Koulumaailma tuntemusta ja käytännön kokemusta miten toimitaan päiväkotilasten, 5 luokkalaisten, lukiolaisten, ammattikoululaisten kanssa.

Museolehtori tarvitsee opettajapätevyyden tai hyvän tiedon, mitä koulussa tapahtuu.

Tutustumista nykyajan kouluympäristöön ja koulun opetusmenetelmiin.

Jos on paljon lapsiryhmien kanssa tekemisissä, niin tietenkin kasvatustieteen opinnot ja opetusmenetelmien monipuolinen tuntemus on hyvä.

Muita koulutustarpeita olivat viestinnän taitojen kehittäminen, draamakoulutus ja museoalan koulutus. Vastaajista kolme oli sitä mieltä, että mahdollisimman monipuolinen koulutus olisi tarpeellista museolehtorin työssä. Koulutustarve näyttää riippuvan paljon museon koosta ja luonteesta. Kuitenkin tallennus- ja tutkimusvastuun tuntemus on museoalan perusta. Museologisen yliopistokoulutuksen lisäksi monien museoiden museolehtoreilla tulisi olla alakohtaista tieto-taitoa. Tutkimuksessani tulivat esille draamakoulutuksen tarve Teatterimuseossa ja käsityöalan koulutus Suomen käsityön museossa.

12 YHTEENVETO JA POHDINTAA

Tutkimukseni teoriana oli konstruktivistinen oppimiskäsitys, jota tarkastelin John Deweyn tekemällä oppimisen -teorian ja elinikäisen oppimisen kautta. Tästä näkökulmasta halusin lähestyä Suomen kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museopedagogista toimintaa. Lähtökohtana oli ajatus, että alan museoissa museopedagoginen toimintaa suuntautuu yhä enemmän museokävijän omaan aktiiviseen havainnointiin ja toimintaan, jossa museolehtori tai muu museo-opetuksesta vastaava henkilö toimii ohjaajan roolissa (konstruktivistinen oppimiskäsitys). Aikaisemmat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että opettaja-johtoinen museopedagoginen toiminta on vieläkin vallitsevana alan museoissa.¹⁹⁰

Suomen museolaitoksen ja kansansivistystyö kehittäjänä pidetään Julius Ailiota. Hänen aloitteestaan perustettiin Suomen Museoiden Keskusliitto, nykyinen Suomen museoliitto (1923). Suomen museoliitto valvoo ja toimii museoiden etujärjestönä. Järjestää alan täydennyskoulutusta ja tiedottaa museoiden asioista. Keskeiset museoliiton toimintamuodot ovat tiedotus, koulutus, edunvalvonta ja erillisprojektit. Viime vuosina erityinen painopiste on ollut koulun ja museon välisessä yhteistyössä, joka tuli tutkimustuloksissanikin esille. Museot ovat suuntautuneet ja laajentaneet toimintaansa lähemmäs yleisöä, ns. yleisökeskeistä ajattelua.¹⁹¹ Yleisökeskeinen lähestymistapa näkyy myös museopedagogisessa toiminnassa. Museopedagogisen toiminnan perusteita ovat museon omat kokoelmat ja näyttelyt. Näytteille asetettujen museo-objektien avulla pyritään tuomaan esille objektin menneisyys. Se on kuitenkin vaikeata, koska museo-objekteihin ei voi koskea, niiden aitouden ja ainutlaatuisuuden vuoksi. Joten museo-objektin tietomäärä välittyy meille ensisijaisesti katselemalla ja erilaisten kopioiden ja oheisohjelmien välityksellä. Museossa esillä olevat objektit luovat välineen, jonka avulla katsojat tarkastelevat objektin todellisuutta.¹⁹² Museopedagogisessa toiminnassa korostuu

¹⁹⁰ Ks. Huttu & Kumpulainen 1996 ja Silander 1993.

¹⁹¹ Vilkuna 1998, 28-29 ja 167.

¹⁹² Van Mensch 1990, 144-151; Waidacher 1997, 96-97.

museo-objektin välinearvo, museopedagogisessa toiminnassa opetusarvo. Heinonen & Lahti (1996) kirjoittavat, että kasvatus- ja opetustoimintojen tavoitteita ja sisältöjä suunniteltaessa on erityistä huomiota kiinnitettävä museoyleisön ikärakenteeseen. Museoyleisö jaetaan kolmeen ryhmään toiminnasta käsin; 1. koululaiset, 2. asiantuntijat ja tutkijat sekä 3. suuri yleisö, museokävijät.¹⁹³

Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden kävijäryhmät tutkimukseni pedagogisen toiminnan kannalta olivat edelleenkin lapset ja nuoret. Aikuisväestö osoittautui vähemmistöryhmäksi. Mistä tämä johtuu? Onko niin, ettei aikuisväestölle suunnattua aktiivista pedagogista toimintaa ole mahdollista järjestää alan museoissa mm. aika-, tila- ja henkilökuntapulan vuoksi. Kuitenkin tutkimukseni museoista 68%:a katsoi museo-opetuksensa olevan monipuolista ja eri ikäryhmille suunnattua toimintaa. Tässä tutkimuksessa aikuisväestön käyttöaste oli minimi pedagogisen toiminnan kannalta. Elinikäistä oppimista kannatti vain kolmannes alan museoista. Kävijätutkimukset osoittavat, että lapset ja nuoret ovat museoiden yksi käyttäjäryhmä, sen lisäksi koulutetut keski-ikäiset naiset. Miesten osuus museokäynneistä on suhteellisen pieni.¹⁹⁴

Käytetyin opetusmenetelmä kulttuurihistoriallisissa ja erikoismuseoissa oli yhä opastus. Opastuksen ylivoimaisuutta osoitti mm. se, että vuorovaikutussuhde museoammattilaisen ja -yleisön välillä on tärkeä ja toisaalta sen avulla tavoitetaan suuri yleisömäärä ja julkisuus. Myös kontakti museon näyttelyesineisiin koetaan tärkeänä tekijänä, sillä museoesineet ja näyttelyt muodostavat museopedagogisen toiminnan perustan. Kun vastaajilta kysyttiin tarkemmin miksi käytät valitsemiasi opetusmenetelmiä, nousivat esille vuorovaikutteisuus, elämyksellisyys, oppimaan oppiminen ja itse tekeminen. Menetelmät, jotka perustuvat havaitsijan omaan ja aktiiviseen havaintoprosessiin, jossa museolehtori tai muu museoammattilainen toimii ohjaajan roolissa. Menetelmät, jotka perustuvat konstruktivistiseen oppimi-

---

¹⁹³ Heinonen & Lahti 1996,

¹⁹⁴ Ks. Saresto 1992.

seen ja opettamiseen.

Leirikoulutoiminta, dokumentointiprojektit, multimedia- ja internetopetus, ja tutkivat menetelmät olivat vähiten käytettyjä opetusmenetelmiä, koska ne olivat alan museolehtoreille ja muille pedagogisesta toiminnasta vastaaville museoalan ammattilaisille mahdollittomia toteuttaa mm. aika- ja henkilökuntapulan vuoksi. Joten tutut, turvalliset ja helposti toteutettavat opetusmenetelmät kuten, yleisötilaisuudet ja luennot, av- välineet ja materiaalit sekä työpajatoiminta pääsivät loistamaan. Ne harvat, jotka olivat käyttäneet leirikoulutoimintaa, multimedia- ja internetopetusta, dokumentointi- ja draamamenetelmiä, pitivät näitä opetusmenetelmiä tärkeinä yksilökohtaisen oppimisen ja toiminnan kannalta. Melkein kaikki vastaajat olivat avoimia uusille mahdollisuuksille. Ne, jotka eivät halunneet kehittää pedagogista toimintaansa, sanoivat syyksi aika-, tila- ja henkilökuntaresurssipulan. Vaikkakin vastausten hajonta oli suuri, niin kulttuurihistorialliset ja erikoismuseot pyrkivät toiminnalliseen ja ajattelukykyä vaativiin pedagogisiin toimintoihin elinikäisen oppimisen kautta. Joten tutkimukseni konstruktivistinen teoria saa tukea alan museoiden museopedagogisessa toiminnassa.

Tuloksia analysoitaessa täytyy miettiä onko harvaan asutulla Suomella resursseja ja tarvetta laaja-alaisen museopedagogisen toiminnan järjestämiseen. Suomen museoverkosto on asukaslukuun nähden tihein maailmassa, yksi museo 5000 asukasta kohden.¹⁹⁵ Museoiden kokonaismäärästä kulttuurihistoriallisia ja erikoismuseoita on 64%:a,¹⁹⁶ jotka ovat erikoistuneet johonkin tiettyyn aihe alueeseen. Joten museoiden lukumäärän perusteella voidaan todeta, että mahdollisuuksia on laaja-alaiseen museopedagogiseen toimintaan. Tässä tutkimuksessa tuloksien perusteella ei voitu vetää johtopäätöstä museon koon ja museopedagogisen toiminnan välillä, sillä vaihtelu oli suuri. Kuitenkin tuloksista kävi ilmi, että niissä museoissa, joissa oli museolehtori pedagoginen toiminta oli

---

¹⁹⁵ Museovirasto 1999b, 1.

¹⁹⁶ Kaukonen, Mattsson & Tapio 1999, 1.

monipuolista. Yhteistyötä tehtiin niin koulujen kuin muiden yhteistyötahojen kanssa. Suomen Tammi -projektiin oli osallistunut vain kolme tutkimukseni museoista, joista kahdella museolla oli kokopäiväinen museolehtori. Tärkeimpänä opetustyön kehittämistavoitteena pidettiin museon ja koulujen välistä yhteistyötä ja yhteistyön syventämistä.

Rajasin tutkimukseni koskemaan vain kulttuurihistoriallisia ja erikoismuseoita, koska eri museotyypeissä pedagogisella toiminnalla on erilainen painotus ja erilaiset kasvatus- ja opetustavoitteet. Toisaalta kulttuurihistoriallisia ja erikoismuseoita on tutkittu vähän Suomessa ja monilla heistä pedagogiset kehitys- ja toimintalinjat hakevat vasta uomiaan. Monet museoiden kasvatus- ja opetustyön ideat ovat peräisin Saksasta (entinen DDR) ja Neuvostoliitosta, mutta olen tutkimuksessani keskittynyt uusimpaan 1980-1990-luvun kirjallisuuteen.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Aittola, T. & Koikkalainen, R. & Vaherva, T.** (1997) Aikuisten oppiminen arkielämän ympäristössä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen julkaisuja 6/1997.
- Anon** (1990) The Arts 5-16. Practice and innovation. The NCC Arts in Schools Project. Oliver & Boyd, Essex.
- Berry, Nancy & Mayer, Susan** (eds.) (1989) Museum Education: History, Theory and Practice. The National Art Education Association (N.A.E.A.). Reston, Virginia.
- Bolton, Gavin** [1979] (1984) Luova toiminta kasvatuksessa, teoriaa draamasta. (Alkuteos "Towards a Theory of Drama in education"). Suom. Tintti Karppinen. Tammi, Helsinki.
- Bohman, Stefan** (1996) Museiprofession i Norden. Värderingar om samhällsmål och utbildning bland museianställda i Norden. DIK-förbundet 1997.
- Bradburne, James M.** (1998) Turning Visitors into Users Strategies for the Museum in the 21st Century. *Nordisk Museologi* 1998/1, 39-52.
- Cameron, Duncan** (1968) A Viewpoint: The Museum as a Communications System and Implications for Museum Education. *Curator* 11/1968, 33-40.
- Crimp, Douglas** (1990) Museon rauniolla. (Alkuteos On the Museum`s Ruins). Suom. Tauno Saarela. Karisto Oy, Hämeenlinna.
- Dewey, John** (1910) How We Think. Boston.
- Dewey, John** [1934] (1980) Art as Experience. Perigee Books, New York.
- Dufresne-Tassé, Colette** (1995) Andragogy (adult education) in the Museum: a Critical Analysis and New Formulation.-Teoksessa Eilean, Hooper-Greenhill (ed.): Museum, Media, Message, 245-259. Routledge, London.

- Elo, Pekka & Linnanmäki, Seija & Melanko, Kirsti (toim.)**(1998) Suomen Tammi 1998-2000 museoiden ja koulujen yhteisprojekti. Opetushallitus ja Museovirasto. Meripaino, Helsinki.
- Elo, Pekka & Linnanmäki, Seija & Melanko, Kirsti & Mähkä, Merja & Mikael von Nandelstadh** (1998) Suomen Tammi 2, 1998-2000 museoiden ja koulujen yhteisprojekti. Opetushallitus ja Museovirasto. Meripaino, Helsinki.
- Fahy, Anne** (1995) *New Technologies for Museum Communication*. - Teoksessa Eilean Hooper-Greenhill (ed.): *Museum, Media, Message*, 82-96. Routledge, London.
- Falk, John H. & Dierking, Lynn D.** (1992) *The Museum Experience*. Whalesback books, Washington DC.
- The Getty Educational Institute for the Arts** (1996) *Education for the Workplace through the Arts. October 28/1996*. (<http://www.artsednet.getty.edu/>)
- Grönfors, Martti** (1982) *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. WSOY, Helsinki.
- Grönholm, Inari (toim.)** (1994) *Ilmaisun monet kielet*. Opetushallitus. (2 p.). Painatuskeskus Oy, Helsinki.
- Gunther, Charles. F.** (1994) *Museumgoers: Life-styles and Learning Characteristics* - Teoksessa Eilean Hooper-Greenhill (ed.): *The Educational Role of the Museum*, 286-297. Routledge, London.
- Hein, George, E.** (1995) *Evaluating Teaching and Learning in Museums*. - Teoksessa Eilean, Hooper-Greenhill (ed.): *Museum, Media, Message*, 189-203. Routledge, London.
- Hein, George, E.** (1996) *What Can Museum Educators Learn from Constructivist Theory*. *ICOM/CECA October/1996*, 13-15.
- Hein, George, E.** (1998) *Learning in Museum*. Routledge, London.
- Heinonen, Jouko & Lahti, Markku** [1988] (1996) *Museologian perusteet*. (2.p.) Suomen museoliiton julkaisuja 42. Gummerus, Jyväskylä
- Heinonen, Jouko & Palmgren, Ulla** (1994) *Museokaupan perusteet*. Suomen museoliiton julkaisuja 39. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

- Herranen, Merja** (1995) Uusia ulottuvuuksia itä-uusmaalaisessa museo-opetuksessa. *Museopedagogiikkaa 1995*, 6. Julk. Suomen museoliitto ry. Kiuruveden sanomalehti Oy, Kiuruvesi.
- Hirsjärvi, Sirkka** (toim.)(1983) Kasvatustieteen käsitteistöä. Otava, Helsinki.
- Hooper-Greenhill, Eilean** (1991a) Museum and Gallery Education. Leicester University Press, Leicester.
- Hooper-Greenhill** (1991b) A New Communication Model for Museums. Teoksessa Gaynor Kavanagh (ed.): Objects and Texts, 49-61. Leicester University Press, Leicester.
- Hooper-Greenhill, Eilean** (ed.) (1994a) The Educational Role of the Museum. Routledge, London.
- Hooper-Greenhill, Eilean** (ed.) (1994b) Museums and their Visitors. Routledge, London.
- Hooper-Greenhill, Eilean** (ed.) (1995) Museum, Media, Message. Routledge, London.
- Hudson, Kenneth** (1998) What I Think of as my Heritage. *Nordisk museologi 1/1998*, 9-16.
- Huovinen, Anja Tuulikki** (1998) Museologian perusteet. Muistio Helsingin yliopiston Humanistiselle tiedekunnalle. *Julius 7/1998*, 5-6.
- Härkönen, Ritva-Sini** (1995) Museopedagogiikkaa, Oppimiskäsityksiä, Viestintäkasvatusta. *Museopedagogiikkaa 1995*, 3-4. Julk. Suomen museoliitto ry. Kiuruveden Sanomalehti Oy, Kiuruvesi.
- Jensen, Nina** (1994) Children, Teenagers and Adults in Museums: a Developmental Perspective. Teoksessa Eilean Hooper-Greenhill (ed.): The Educational Role of the Museum, 268-274. Routledge, London.
- Jonassen, D.H.** (1995) Supporting Communities of Learners with Technology: A Vision for Integrating Technology with Learning in Schools. *Educational Technology 35 (4)/1995*, 60-63.
- Kaksonen, Helena** (1998) Draama-väline historian ymmärtämiseen. *KLEOI 1/1998*, 24-26.

- Kansallinen** ympäristökasvatusstrategia (1992) Suomen UNESCO-toimikunnan julkaisuja no. 59. University Printing House, Helsinki.
- Kaukonen, Marianna & Mattsson, Hannele & Tapio, Olavi** (1999) Museotilasto 1998. Museovirasto. Oy Nord Print Ab, Helsinki.
- Kinnunen, Aarne** [1969](1990) Esteettisestä elämäksestä. Uusintapainos. Yliopistopaino, Helsinki.
- Kojonkoski-Rännäli, Seija** (1998) Käsityö taidekasvatuksessa, taide käsityökasvatuksessa. Teoksessa Esko Korkeakoski (toim.) Lasten ja nuorten taidekasvatuksen tuloksellisuus, virikkeitä ja perusteita peruskoulun ja lukion taidekasvatuksen arviointiin, I osa. Arviointi 1/1998, 93-110. Yliopistopaino, Helsinki.
- Kuosmanen, Sinikka** (1988) Keskustelemme taiteesta. Mannerheimin lastensuojeluliitto. P-julkaisusarja 20. Helsinki.
- Laakso, Erkki** (1994) Ilmaisukasvatuksen lähtökohdista. - Teoksessa Inari Grönholm (toim.): Ilmaisun monet kielet, 11-30. Opetushallitus. 2 p. Painatuskeskus, Helsinki.
- Laakso, Erkki** (1998) Draaman ja teatteri-ilmaisun arvioinnista. - Teoksessa Esko Korkeakoski (toim.): Lasten ja nuorten taidekasvatuksen tuloksellisuus virikkeitä ja perusteita peruskoulun ja lukion taidekasvatuksen arviointiin, I osa. Arviointi 1/1998, 111-123. Yliopistopaino, Helsinki.
- Leimu, Tuula & Kuhmonen, Pirkko Liisi** (1986) Opintokäynti museoon - opas kouluille ja museoille. Suomen museoliiton julkaisuja 32. Suomen museoliitto, Helsinki.
- Lepistö, Timo** (toim.)(1994) Museoalan lainsäädäntö. Säädotieto 3/1994. Painatuskeskus, Helsinki.
- Levanto, Marjatta** (1996) Kansanvalistuksesta, taidekasvatuksesta ja museopedagogiikasta. Teoksessa Liisa Piironen & Antero Salminen (toim.) Kuviella vuosisata, 87-95. Taidekasvatuksen juhlaulkaisu. Gummerus, Jyväskylä.

- Lilius, Henrik** (1998) Aluksi huoli pitkällä aikavälillä. - Teoksessa Pekka Elo et al. (toim.) Suomen Tammi 2 1998-2000 museoiden ja koulujen yhteisprojekti, 9-11. Julk. Opetushallitus ja Museovirasto. Meripaino, Helsinki.
- Linko, Maaria** (1994) Kenen museo? Museoideologia ja museoiden merkitys kävijöille. - Teoksessa Uusi aika. Kirjoituksia nykykulttuurista ja aikakauden luonteesta. Jyväskylän yliopiston Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 41, 177-191. Gummerus, Jyväskylä.
- Linko, Maaria** (1998) Aitojen elämysten kaipuu. Yleisön kuvataiteelle, kirjallisuudelle ja museoille antamat merkitykset. Gummerus, Saarijärvi.
- Lundberg, Bengt & Ågren, Per-Uno** (1996) Historiebild i Fyra Svenska Kulturhistoriska Museer: Bohusläns museum Uddevalla, Hälsinglands museum Hudiksvall, Landskrona museum Landskrona, Smålands museum, Växjö: om intention och reception i utställningsmediet. Umeå universitet, Umeå.
- Mensch, van Peter** (1990) Methodological Museology; or towards a Theory of Museum Practice. - Teoksessa Susan Pearce (ed.) Objects of Knowledge, 141-157. Athlone Press, London.
- Mensch, van Peter** (1993) Towards Museums for a New Century. Museums, space and power. ICOFOM Study Series 22/1993, 15-18. Athens.
(<http://www.xs4all.nl/~rwa/publ.htm>)
- Museoasiain** neuvottelukunta (1984a) Luonnontieteellisten museoiden museopoliittinen ohjelma. Komiteanmietintö 1984:63. Helsinki.
- Museoasiain** neuvottelukunta (1984b) Taidemuseopoliittinen ohjelma. Komiteanmietintö 1984:64. Helsinki.
- Museoliitto** (1999) Lainsäädäntö. (<http://www.museoliitto.fi/laki.htr>)
- Museopoliittinen** ohjelma (1981) Museovirasto, Helsinki.
- Museotoimen** aluehallintokomitean mietintö (1973) Komiteanmietintö 1973:13.
- Museovirasto** (1999a) Valtakunnalliset erikoismuseot.
(<http://www.nba.fi/develop/museums/specfin.htm>)
- Museovirasto** (1999b) Valtakunnallinen museotilasto.
(<http://www.nba.fi/develop/museums/statfin.htm>)

- Museot** kouluopetuksen täydentäjinä (1982). Suomen museoliiton julkaisuja 26.
(Erip. Valtakunnallisten museopäivien julkaisusta Museopäivät 1982).
Suomen museoliitto, Helsinki.
- Mäkinen, Marketta** (1991) Museopedagogiikka on museoiden suuri haaste. *Museolehti* 3/1991, 11-13.
- Neperud, Ronald W.** (ed.) (1995) Context, content and community in Art Education Teachers Collage, Columbia University.
- Niemelä, Seppo** (1998) Elinikäinen oppiminen ja osaamisyhteiskunnan haasteet. Muoti-ilmiö vai suuri muutos. - Teoksessa Pekka Sallila et al. (toim.) Arkipäivän oppiminen, 15-29. Aikuiskasvatuksen 39. Vuosikirja. Gummerus, Saarijärvi.
- Opetushallitus** (1994) Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki.
- Oppenheim, A. N.** (1992) Questionnaire Design Interviewing and Attitude Measurement. (New ed.). London.
- Othman, Erica** (1995) Työpajassa tapahtuu. *Museopedagogiikkaa* 1995, 7. Julk. Suomen museoliitto ry. Kiuruveden Sanomalehti Oy, Kiuruvesi.
- Othman, Erica** (1996) Verkstaden i Ateneum. - Teoksessa Liisa Piironen & Antero Salminen (toim.): Kuvitella vuosisata, 96-105. Taidekasvatuksen juhla-julkaisu. Gummerus, Jyväskylä.
- Patzwall, Kurt** (1976) Wir Besuchen ein Museum. Volk und Wissen Volkseigener Verlag, Berlin.
- Pitman-Gelles, Bonnie** (1981) Museums, Magic and Children. Youth Education in Museums. The Association of Science- Technology Centers. Washington, D.C.
- Porna, Ismo & Väyrynen,** (1993) Taiteen perusopetuksen käsikirja. Suomen kunta-liitto, Opetushallitus. Helsinki.
- Puurula, Arja** (1996) Taidekasvatus elinikäisen kasvatuksen perustana. - Teoksessa Maija-Riitta Mustonen (toim.): Elinikäinen oppiminen, 131-135. Educa 96, Helsinki.

- Rauste - von Wright**, Maijaliisa & von Wright, Johan (1992) Humanistinen psykologia ja kokemuksellinen oppiminen. *Aikuiskasvatus* 4/1992, 210-215.
- Rauste-von Wright**, Maijaliisa (1994) Oppiminen ja koulutus. WSOY, Helsinki.
- Read**, Herbert (1943) *Education Through Art*. London.
- Rivière**, G.H. (1979) *Muséologie générale contemporaine*. Paris.
- Räsänen**, Marjo (1996) Sillanrakentajat. Kokemuksellisen taiteen ymmärtäminen taideteos itse ymmärtämisen ja rakentamisen välineenä. - Teoksessa Liisa Piironen et al. (toim.) *Kuvitella vuosisata*, 130-141. Taidekasvatuksen juhla-julkaisu. Gummerus, Jyväskylä.
- Räsänen**, Marjo (1997) *Building bridges - Experiential Art Understanding: A work of Art as a Means of Understanding and Constructing Self*. Taide-teollisen korkeakoulun julkaisusarja A 18. Gummerus, Jyväskylä.
- Saarijärven museo** (1999) Kivikauden kylä esite.
(<http://www.saarijärvi.fi/museo/kivi.htm>)
- Salmi**, Hannu (1993) *Science Centre Education. Motivation and Learning in Informal Education*. Department of Teacher Education, University of Helsinki. Research Report 119. Yliopistopaino, Helsinki.
- Saresto**, Sari (toim.)(1992) *Museot kävijän silmin*. Valtakunnallinen museoiden kävijätutkimus. Suomen museoliiton julkaisuja 38. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Sava**, Inkeri (1997) *Taito - ilmaisu - oppiminen*. Teoksessa Ritva Jakku - Sihvonon (toim.): *Onnistuuko oppiminen*. Oppimistuloksien ja opetuksen laadun arviointiperusteita peruskoulussa ja lukiossa. Opetushallitus. Helsinki.
- Sederholm**, Helena (1998) *Starting to Play With Arts Education*. Väitöskirja Jyväskylän yliopisto, taidekasvatuksen laitos. Gummerus, Jyväskylä.
- SOIMU** (1998) *Soitetaan museoon*. Museoammattilaisten puhelinmuistio. Suomen museoliiton julkaisu. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Sola**, Tomislav (1997) *Essays on Museums and their Theory. Towards the Cybernetic Museum*. Suomen museoliitto, *Museologia* julkaisuja 1. Gummerus, Saarijärvi.

- Sternberg, Susan** (1989) *The Art of Participation*. -Teoksessa Nancy Berry & Susan Mayer (eds.): *Museum education: History, Theory, and Practice*, 154-171. The National Art education Assosiation (N.A.E.A.). Reston, Virginia.
- Tirola-Santala, Liisa & Hassi, Marjatta & Heinonen, Mika** (1991) *Taide- ja ympäristökasvatus*. WSOY, Helsinki.
- Tuomisto, Jukka** (1998) *Arkipäiväoppiminen aikuiskasvatuksen ja elinikäisen Oppimisen kontekstissa*. - Teoksessa Pekka Sallila et al. (toim.) *Arkipäivän oppiminen*, 30-58. *Aikuiskasvatuksen 39. vuosikirja*. Gummerus, Saarijärvi.
- Vilkuna, Janne** (1993) *Museot ja tutkimus. Osmo 1993, 2-20*. Suomen museoliiton juhlaulkaisu. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Vilkuna, Janne** (1997) *Pelko pois - hajautettu museo ei ole hajotettu museo. Museo 3/1997, 11-12*.
- Vilkuna, Janne** (1998) *75 vuotta museoiden hyväksi Suomen museoliitto 1923-1998*. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Väyrynen, Pirjo** (1993) *Taide ja ihmisen kehitysprosessi*. - Teoksessa Ismo Porna & Pirjo Väyrynen (toim.): *Taiteen perusopetuksen käsikirja*. Suomen kuntaliitto, Opetushallitus. Helsinki.
- Waidacher, Friedrich** (1997) *Museology - Why, Where, When? Nordisk museologi 2/1997, 93-105*.
- Yrjönsuuri, Yrjö** (1992) *Pyrkimykset tiedonkäsitellessä*. - Teoksessa Yrjö Yrjönsuuri et al. (toim.): *Opetuksen mahdollisuuksia. Keskustelua tiedosta, oppimisesta ja kasvatuksesta*, 9-18. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

- Huttu, Ari & Kumpulainen, Markku**(1996) Vanhaa ja uutta museo-opetusta. Museo opetuksen tarkastelua behaviorismin ja konstruktivismin näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto kasvatustieteen tiedekunta, Kajaanin opettajankoulutuslaitos.
- Kaksonen, Helena** (1997) Menneisyyden ihmistä etsimässä. Draama historian opiskelun ja ymmärtämisen välineenä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Suomen historian laitos.
- Manninen, Raija** (1996) Suomen kotiteollisuusmuseon yleisökasvatusohjelma. Suomen kotiteollisuusmuseo.
- Manninen, Raija** (1998) Yleisön kasvattamaksi. Suomen käsityönmuseon yleisösuhteen kehittymisestä 1983-1998. Suomen käsityönmuseo.
- Palviainen, Ritva** (1996) Museolehtoreiden koulutus, työ ja kehittämistoiveet kultuurihistoriallisissa museoissa. Seminaarityö. Jyväskylän Ammatillinen Opettajakorkeakoulu.
- Räsänen, Heini** (1998) Teatterimuseon Teatteriseikkailu. Teatterimuseon esite.
- Silander, Sirpa** (1993) Museon näkemys peruskoululaisten museo-opetuksesta. Pro Gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen tiedekunta, opettajankoulutuslaitos.
- Silvola, Katariina** (1995) Suomen taidemuseoiden museo-opetus ala-asteen koululaisille. Pro Gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen tiedekunta, opettajankoulutuslaitos.

LIITE 1

KYSELYLOMAKE LÄHETETTIIN SEURAAVILLE MUSEOILLE

1. Aboa Vetus & Ars Nova -museot
2. Emil Cedercreutzin museo*
3. Espoon kaupunginmuseo
4. Etelä-Karjalan museo
5. Gallen-Kallelan museo*
6. Helsingin kaupunginmuseo*
7. Helsingin kaupunginmuseo *
8. Hämeenlin. kaupungin historiallinen museo*
9. Imatran Historialliset museot
10. Kainuun museo*
11. Keski-Suomen museo*
12. Lahden kaupunginmuseo*
13. Lenin-museo*
14. LUSTO Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus
15. Mobilia Auto- ja tiemuseo*
16. Muumilaakso*
17. Pietarsaaren kaupunginmuseo
18. Pohjois- Karjalan museo*
19. Pohjois-Pohjanmaan museo*
20. Porvoon museo*
21. Saamelaismuseo
22. Savonlinnan maakuntamuseo*
23. Suomen Käsityön museo*
24. Taideteollisuusmuseo
25. Tammisaaren museot - Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo
26. Satakunnan museo
27. Turun maakuntamuseo
28. Teatterimuseo*
29. Vantaan kaupunginmuseo*
30. Suomen kansallismuseo

* tähdellä merkityt museot vastasivat kyselylomakkeeseeni

HYVÄ MUSEOLEHTORI/ OPETUKSESTA VASTAAVA HENKILÖ!

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa pääaineena taidekasvatus. Taidekasvatuksen syventävien opintojen tutkimuksessani kartoitan kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museopedagogista tilannetta yleensä. Tutkimukseni kohteena ovat museo-opetuksessa käytetyt opetusmenetelmät ja -tavoitteet, sekä opetuksessa käytetyt oppimiskäsitykset.

Tämä kysely on lähetetty kolmellekymmenelle Suomen kulttuurihistoriallisille ja erikoismuseoille, joissa toimii museolehtori tai muulla nimikkeellä opetuksesta vastaava henkilö. Joten pyydän, että käytät hetken aikaasi kyselylleni, sillä jokaisen museon vastaukset ja mielipiteet ovat tärkeitä. Toivon myötämielistä suhtautumista tutkimustani kohtaan, koska vain näin voimme saavuttaa yhteisen hyödyn tutkimuksesta. Lomakkeet käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Kiitän etukäteen lämpimästi vaivannäöstäsi!

Jos lomakkeissa ilmenee epäselvyyksiä tai Teillä on muuta kysymistä tutkimuksestani, voit mielellään ottaa yhteyttä allekirjoittaneeseen.

terveisin,

Sari Malkki
Melkonkatu 8 B 50
00210 HELSINKI
Puh.koti 09 - 684 8747
040 - 702 6919

Palauta täytetty kyselylomake allekirjoittaneelle viimeistään 30.11.1998 mennessä oheisessa kirjekuoressa. Postimaksu on maksettu puolestasi.

TAUSTATIEDOT:

1. Museonne nimi ja paikkakunta

---

2. Mikä on museonne vuoden 1997 kävijämäärä? _____

3. Opetusta saaneiden ryhmien lukumäärä vuonna 1997? _____

4. Päiväkoti-, koulu- ja oppilaitosryhmiä vuoden 1997 kävijämäärästä yhteensä _____ %

5. Opiskelijaryhmiä vuoden 1997 kävijämäärästä yhteensä _____ %

6. Muut ryhmät vuoden 1997 kävijämäärästä yhteensä _____ %

7. Ketkä käyttävät museosi opetuspalveluita, mainitse kolme tärkeintä ryhmää?

---

8. Mikä ryhmä tai ryhmät eivät käytä museonne palveluja ja miksi?

MUSEO-OPETUKSEN KOHDERYHMÄT

Ympyröi yksi sopiva vaihtoehto

1 = täysin samaa mieltä   2 = jokseenkin samaa mieltä   3 = en osaa sanoa   4 = jokseenkin eri mieltä   5 = täysin eri mieltä

9. On tärkeää, että eri ikäryhmät saavat kokemuksia ja elämyksiä itselleen museossa käydessään	1	2	3	4	5
10. Museo-opetuksenne on suunnattu vain lapsiryhmille	1	2	3	4	5
11. Näyttelyiden suunnitteluvaiheessa huomioitte eri ikäryhmät	1	2	3	4	5
12. Museo-opastuksessanne otetaan huomioon kävijäryhmän intressit	1	2	3	4	5

13. Museo-opetuksenne on monipuolista eri ikäryhmille suunnattua toimintaa 1 2 3 4 5
14. Olet tyytyväinen museosi antamaan opetukseen 1 2 3 4 5
15. Museollanne on oma a) kulttuurikasvatusohjelma
b) taidekasvatusohjelma
c) ympäristökasvatusohjelma
d) muu kasvatusohjelma
e) ei kasvatusohjelmaa

16. Kerro _____ kasvatusohjelmastanne millainen se on ja kenelle ohjelmanne on suunnattu?

MILLAISIA OPETUSMENETELMIÄ KÄYTÄT PEDAGOGISEN TOIMINNAN PERUSTANA?

Valitse yksi sopiva vaihtoehto

1 = käytän usein 2 = käytän melko usein 3 = käytän melko harvoin 4 = käytän harvoin 5 = en käytä

17. Näyttelykohtaiset opastukset 1 2 3 4 5
18. Työnäytökset 1 2 3 4 5
19. Työpajatoiminta 1 2 3 4 5
20. Opetuspakettien käyttö; materiaaleihin tutustuminen 1 2 3 4 5
21. Av-välineet ja -materiaalit 1 2 3 4 5
22. Lainattavat kiertonäyttelyt 1 2 3 4 5
23. Yleisötilaisuudet ja -luennot 1 2 3 4 5
24. Multimedia- ja internetopetus 1 2 3 4 5
25. Opintoretket ja tutustumiskäynnit (kulttuurikävelyt) 1 2 3 4 5
26. Tutkivat menetelmät (tutkimustyöpajat ja -seminaarit) 1 2 3 4 5

27. Draamamenetelmät	1	2	3	4	5
28. Dokumentointiprojektit	1	2	3	4	5
29. Leirikoulutoiminta	1	2	3	4	5
30. Erilaiset museopedagogiset yhteistyöprojektit	1	2	3	4	5

31. Muut käyttämäsi opetusmenetelmät? _____
_____
_____
_____

32. Miksi käytät valitsemiasi opetusmenetelmiä? _____
_____
_____
_____

33. Miksi et lainkaan käytä joitakin opetusmenetelmiä? _____
_____
_____
_____

34. Millaisia museopedagogisia yhteistyöprojekteja teillä on ollut kuluneen vuoden aikana ja kenen kanssa?

_____
_____
_____
_____

35. Millaisille ryhmille nämä yhteistyöprojektit on suunnattu?

_____
_____
_____
_____

KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

44. Mitkä ovat mielestäsi museosi opetustyön tärkeimmät kehittämistarpeet ja kenelle ne on suunnattu?

---

45. Ympyröi koulutuksesi:

- a) ylempi korkeakoulututkinto
- b) ylempi korkeakoulututkinto ja opettajapätevyys
- c) alempi korkeakoulututkinto
- d) alempi korkeakoulututkinto ja opettajapätevyys
- e) opetusalan koulutus, mikä _____
- f) muu, mikä _____

46. Vastaako koulutuksesi työssäsi asetettuja tavoitteita?   Kyllä____ Ei____

47. Minkälaista koulutusta museolehtori/ muu museon opetuksesta vastaava henkilö tarvitsee työssään, mieti oman työsi kannalta?

KIITOS VASTAUKSESTASI!